

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Ettevõtluse osakond

Triin Tillart

**KREDIIDIASUTUSTE ÜHISKONDLIKU
VASTUTUSE ASPEKTID JA REGIONAALSED
ERIPÄRAD**

Lõputöö

Juhendaja: lektor Merle Looring

Pärnu 2013

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Ettevõtete ühiskondliku vastutuse olemus	7
1.1 Ettevõtte ühiskondliku vastutuse definitsioon ja käsitlus	7
1.2 Ettevõtte ühiskondliku vastutuse põhimõtete esindajad ja varasemad uurimused	17
1.3 Krediidasutuste ühiskondliku vastutuse eripärad	22
2. Krediidasutuste ühiskondliku vastutuse eripärad	28
2.1 Krediidasutuste ühiskondliku vastutuse rakendamine Eestis	28
2.2 Krediidasutuste tegevuste eripärad ühiskonnas	40
2.3 Finantsasutuste ühiskondliku vastutuse regionaalsed eripärad	48
2.4 Hinnang krediidasutuste ühiskondlikult vastutustundlikule tegevusele ning selle tulemustele	53
Kokkuvõte	57
Viidatud allikad	60
Lisad	69
Lisa 1. Peamised avaldatud tööd ning autorid.	69
Lisa 2. Laenujääk piirkondade lõikes aasta lõpu seisuga	70
Lisa 3. Keskmise laenu suurus piirkondade lõikes	71
Lisa 4. Krediidasutuste viimase viia aasta suhtarvud	72
Lisa 5. Krediidasutuste väljastatud alla hinnatud laenude osakaal ja ettevõtte kasum/kahjum	73
Lisa 6. Pangateenuste kättesaadavus võrreldes laenude ja hoiuste mahuga regioonide lõikes 2011. aasta lõpu seisuga elaniku kohta	74

Lisa 7. Pangateenuste kättesaadavus võrreldes laenude ja hoiuste mahuga regioonide lõikes 2011. aasta lõpu seisuga	75
Lisa 8. Krediidasutuste kontorid ja sularaha automaadid regioonides.....	76
Summary	77

SISSEJUHATUS

Teema on valitud kuna krediidasutuste tegevus ja pangaoperatsioonid on järjest enam põimitud tarbijate igapäevaellu. Suurenenud on erinevate pangateenuste diferentseeritus ning nende kasutamise võimalused. Kui eelneva aastatuhande lõpus oli veel populaarne, et inimesed säästavad ja koguvad vahendeid suurema ostu sooritamiseks, siis nüüd on järjest enam levinud, et kasutatakse krediidasutuste teenuseid kauba kätte saamiseks ehk tarbitakse nüüd ja makstakse hiljem. Selline teguviis seob kliendi pikaks ajaks krediidasutusega ning klient omab pikaajalisi kohustusi ettevõtte ees.

Teema on aktuaalne kuna järjest suureneb krediidasutuste integreeritus inimeste igapäevaellu ning sedavõrd suurem peaks olema ka krediidasutuste vastutus. Ettevõtte ühiskondlik vastutus iseloomustab tegevusi, mida ettevõtte teeb vabatahtlikult üldtunnustatud ühiskondlike eesmärkide saavutamiseks. Samuti on hakanud ühiskonnas järjest enam levima ettevõtte ühiskondlikku vastutust reguleerivad dokumendid, nii riiklikul, kui ka Euroopa Liidu tasandil. Töös tuuakse välja ka vastanduv neoklassikaline veendumus, mille kohaselt on ettevõtte peamine ülesanne omanike vara kasvatamine ning kõik vahendid, mis paigutatakse kasumit mitte tootvatesse ettevõtmistesse kujutavad lisatasu omanikele.

Töö eesmärk on uurida Eestis tegutsevate krediidasutuste ühiskondliku vastutuse põhimõtteid ja regionaalseid eripärasid. Töö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud neli hüpoteesi.

1. Krediidasutused on omaks võtnud ettevõtte ühiskondliku vastutuse põhimõtted ja väljendavad selle vajalikkust.
2. Enamikel krediidasutustest on olemas kodulehel info ettevõtte väärtuste, põhimõtete või ühiskondliku vastutuse kohta ning nendes valdkondades rakendavate tegevuste kohta.
3. Nende ettevõtete majandusnäitajad on paremad kes rakendavad ettevõtte ühiskondlikku vastutust.

4. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse põhimõtted on integreeritud krediidasutuste igapäevaellu.

Püstitatud hüpoteeside kontrollimiseks ja töö eesmärgi saavutamiseks on kavas järgmised tegevused:

- teemakohase kirjanduse ja varasemate tööde analüüs;
- krediidasutuste rolli analüüsimine ühiskonnas;
- krediidasutuste ühiskondliku vastutuse kirjeldamine, põhilised teoreetilised lähtekohad ja eripärad;
- krediidasutuste veebilehtedel oleva ühiskondliku vastutuse alase informatsiooni analüüsimine;
- krediidasutuste peamiste majandusnäitajate võrdlemine ühiskondlikku vastutuse põhimõtteid rakendavates ja mitte rakendavates ettevõtetes;
- krediidasutuste ühiskondliku vastutuse regionaalsete eripärade tuvastamine;
- ühiskondliku vastutuse aspektide ja tänase olukorra analüüsimine;
- tulemuste analüüsimine ning soovitude ja edasiarendamise võimaluste väljatoomine.

Töö teoreetiline pool põhineb peamiselt Mbare 2004. aastal avaldatud teosel ja Epstein ja Hansoni 2006. aastal avaldatud raamatul. Välja tuuakse peamised autorid ja nende teosed ettevõtte ühiskondliku vastutuse arendamise algusest 20. sajandi keskel. Lisaks käsitletakse töös ka Eestis varem läbiviidud uuringuid ning nende tulemusi.

Empiirilises osas analüüsitakse pankade veebilehtedel ja majandusaasta aruannetes sisalduvaid andmeid, et saada infot ettevõtte ühiskondlikult vastutustundliku käitumise kohta. Majandusnäitajate analüüsimiseks uuritakse krediidasutuste viimase viia aasta bilansse ja kasumiaruandeid. Uurimuse läbiviimiseks ei kasutatud klassikalist küsitlust, vaid analüüsitakse andmeid ja statistikat mis tekib seoses krediidasutuse tegevusega. Lisaks regionaalsete eripärade tuvastamiseks uuritakse ka pangateenuste kättesaadavust ning pangakontorite ja sularaha väljamakseautomaatide paiknevust riigi eri piirkondades. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse hindamise kontrollimehhanismi väljatöötamine on hetkel üheks riikliku tegevuskava eesmärkidest.

Empiirilises osas kasutatakse ka OECD'i Eestis 2012. aastal läbi viidud uuringut eestlaste finantskirja lugemise oskuse kohta. Lisaks kasutatakse Eesti suuremate kommertspankade aruanded, finantsstabiilsuse ülevaateid ning Eesti Panga statistika aruanded.

Töö koosneb kahes peatükist. Esimeses peatükis käsitletakse teoreetilist osa ning tuuakse välja mõiste definitsioon, varasemad avaldatud tööde peamised seisukohad ja Eestis läbiviidud uuringute tulemused. Esimese peatüki esimene alapeatükk käsitleb ettevõtte ühiskondlikku vastutust laiemalt, teine alapeatükk käsitleb Eestis läbiviidud uuringuid ning kolmas alapeatükk käsitleb finantsasutuste ühiskondliku vastutuse eripärasid spetsiifiliselt ning toob välja vastavad erisused.

Teise peatüki esimeses alapeatükis tuuakse välja Eestis tegutsevate krediidasutuste ühiskondlikult vastutustundlikud tegevused, antakse neile hinnang ja võrreldakse ettevõtete majandusnäitajatega. Teises alapeatükis käsitletakse Eesti finantsturu seisu ning inimeste oskust selles orienteeruda. Kolmas alapeatükk käsitleb regionaalseid eripärasid tuues välja pangateenuste tarbimise kättesaadavuse kohapeal ning võrreldakse ettevõtete ühiskondliku vastutuse rakendamisega. Pankade tegevuse hindamiseks ja võrdlemiseks kasutatakse veebilehel oleva info sisuanalüüsi ning mõjudest hinnatakse eraisiku eluasemelaene, kuna need moodustavad 83% eraisiku laenude mahust ning mõjutavad klienti pikaajaliselt ehk üldjuhul mitukümmend aastat. Neljandas alapeatükis käsitletakse jätkutegevusi ehk kuidas on planeeritud laenamisega seotuid asjaolusid muuta ning antakse krediidasutuste ühiskondlikult vastutustundlikele tegevustele hinnang.

1. ETTEVÕTETE ÜHISKONDLIKU VASTUTUSE OLEMUS

1.1 Ettevõtte ühiskondliku vastutuse definitsioon ja käsitlus

Ettevõtte ühiskondliku vastutuse (*corporate social responsebility* – CSR) üldpõhimõtteid on kirjas juba seadustes – ettevõtetel on kohustus tasuda makse, hoolitseda oma töötajate ravikindlustuse eest ning hea seista ausa ettevõtluskeskkonna eest. Kuid pelgalt seaduste täitmine ei ole ettevõtte ühiskondlik vastutus. Inglisekeelsetest sõnadest koosnevat lühendit CSR on eesti keelde tõlgitud nii ettevõtte sotsiaalse vastutuse kui ka ettevõtte ühiskondliku vastutusena, käesolevas töös on mõlemad mõisted kasutusel sünonüümidenä. O. Mbare (2004:14) järgi põhinevad CSR tegevused üldisemalt kolmel valdkonnal: majanduslik, sotsiaalne ja keskkonna alane, ehk kolmikmõõde.

Lisaks ettevõtte ühiskondlikule vastutusele on levinud ka mõiste sotsiaalne ettevõtlus. Vastutustundliku Ettevõtluse Foorumi avaldatud kogumikus „Vastutustundlik ettevõtlus Eestis: näidete kogumik“ selgub (2012: 11), et sageli peetakse sotsiaalset ettevõtlust ja vastutustundlikku ettevõtlust samasisulisteks. Seda need siiski ei ole. Sotsiaalse ettevõtte puhul on peamine küsimus „mis on ettevõtte eesmärk?“ ehk millise tegevusega ühiskonda paremaks muudetakse. Vastutustundliku ettevõtte puhul on küsimus „kuidas ettevõtte oma eesmägi saavutab?“; eesmärk on teenida kasumit, ning tähtis on see, kas sealjuures tuntakse huvi ka ühiskonna käekäigu vastu. Sotsiaalse ettevõtja eesmärk on muuta ühiskonda paremaks ettevõtluse abil. Vastutustundliku ettevõtja eesmärk on teenida kasumit, arvestades oma tegutsemisviiside valimisel võimalikult palju ka ühiskonna huvidega laiemalt (Vastutustundlik...2012: 11).

Eesti standardi järgi „Juhis sotsiaalseks vastutuseks“ (2012:6) puudutab ühiskondlik vastutus organisatsiooni tegevuste ja otsuste potentsiaalset ja tegelikku mõju, organisatsiooni igapäevased tegevused on tähtsaim valdkond millega tegeleda. Ühiskondlik vastutus peaks olema organisatsiooni strateegia osa koos määratud

vastutuse ja vastutavusega kõigil vajalikel tasanditel. See peaks välja paistma otsuste tegemisel ja sellega tuleb arvestada otsuste tegevuste elluviimisel.

Tamm ja Noorkõiv järgi (2006:169) on ettevõtte rolli üle ühiskonnas palju arutletud. 1970-datel valitsenud neoklassikaliste vaadete kõrval, mis aktsepteerisid ettevõtte ainsa eesmärgina teenida kasumit, on järjest enam tähelepanu pälvinud lähenemine, mis tähtsustab ettevõtete panust ühiskondlike eesmärkide saavutamisel. Nii on saanud alguse ettevõtte ühiskondliku vastutuse strateegiline käsitlemine, tuues traditsioonilise filantroopia juurde ärilise mõtte – ettevõtete ühiskonda toetavad tegevused toovad kasu nii ühiskonnale kui ka ettevõtetele endile.

Varasem arusaamine ettevõtte ühiskondlikust vastutusest keskendus filantroopiale, näiteks heategevuseks annetamisele. Teemad nagu töötajate kohtlemine ja organisatsiooni igapäevane toimimispraktika hakkasid levima sajandi eest. Teised valdkonnad nagu inimõigused, keskkond, tarbijakaitse ning kelmuse ja korruptsiooni vastu võitlemine lisandusid aja jooksul vastavalt ühiskonna tähelepanu kasvule. (Juhis sotsiaalseks ... 2012:5)

Põhiliselt tuuakse ettevõtte ühiskondliku vastutuse käsitlemises välja kaks vastanduvat suunda. Esimene põhineb neoklassikalise suuna peamise esindaja Milton Friedmani (1970) seisukohtadel, kes on öelnud, et ühiskonna arengusse panustamine on riikide ja valitsuste kohustus, mitte ettevõtluse ülesanne. Friedman väidab, et kõik ettevõtte ressursid, mis paigutatakse sotsiaalsete programmide arendamisse, heategevusse või muudesse kasumit mittetootvatesse ettevõtmistesse kujutavad endast maksu investorite ja tarbijate jaoks, mis omakorda vähendab ühiskonna rikkust ja ühiskonna liikmete rahulolu (Tamm, Noorkõiv 2006:168). Siinkohal on autor eriarvamusel kuna riigile makstavad maksud kujutavad ümberjagamist ning maksudest laekuvat kasutatakse kõigi ühiskonna liikmete hüvanguks, peaks see ka ühiskonna liikmete rahulolu suurendama.

Tamm ja Noorkõiv (2006:169) on oma artiklis välja toonud ka teise käsitluse, mis tugineb eetikast ja moraalist tulenevatele kohustustele viitavatele uurimustele, mis rõhutavad ettevõtte suurenevat rolli ühiskonnas. Selle põhiseisukohaks on väide, et ettevõtluse roll ühiskonna arengus saab olla väike vaid ideaalmaalmaailmas, kus riik üksi jõuab kanda hoolt ühiskonna igakülgse arengu eest. Reaalsuses ei suuda aga ükski

valitsus ega riiklikud institutsioonid tagada ühiskonna terviklikku arengut. Vastupidi, nagu näitavad viimased uuringud, sotsiaalne kihistumine ja ebavõrdsus pigem suurenevad, ning sellises olukorras ootab ühiskond tuge ettevõtetelt kelle panust nähakse nii vaesuse vähendamises, kui ka teiste arengueesmärkide täitmisel (Tamm, Noorkõiv 2006:1).

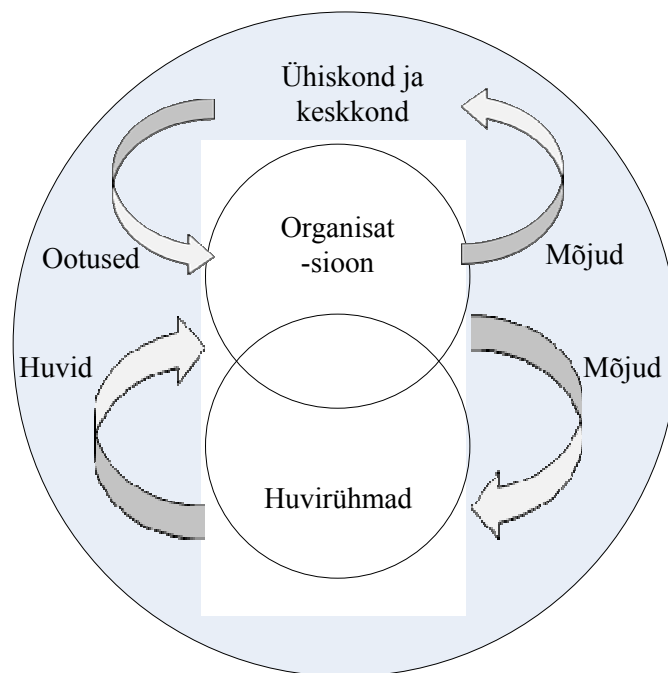
Ettevõtte ühiskondliku vastutuse leviku alguseks peetakse 1953. aastat millal ilmus Bowen'i raamat ettevõtja ühiskondlikust vastutusest (Amine, Chakor, Alaoui 2013: 72) Esmakordselt ühendas Peter Drucker uudsel viisil kasumi maksimeerimise ja ühiskondliku vastutuse: firma esmane ühiskondlik vastutus on teenida piisavalt kasumit katmaks kulusid, kuid olulisem vastutus seisneb ühiskonna probleemi muutmises majanduslikuks võimaluseks ja kasuks, tootlikuks võimsuseks, inimeste oskusteks, hästiasustatud töökohtadeks ja rikkuseks (Lember 2006:3).

Välja ei ole töötatud ühtset definitsiooni ettevõtte ühiskondliku vastutuse kohta, välja pakutud definitsioonide variatsioonid hõlmavad erinevaid kombinatsioone ettevõtte filantroopiliste, majanduslike ja seadusandlike probleemide kohta (Ruževičius 2011:45). Ettevõtte ühiskondlik vastutus on ühtlasi ka ettevõtte võimekus leida konsensus ettevõtte eesmärkide, väärtuste ja huvigruppide nõudmiste vahel, nagu kliendid, investorid, töötajad, tarnijad ja ühiskond (Kovaliov *et al.* 2010, viidatud Ruževičius 2011:45 vahendusel). Uku Lember (2006:20) on ettevõtte ühiskondliku vastutuse sõnastanud järgnevalt: „Ettevõtte ühiskondlik vastutus on kontseptsioon, mille järgi vabatahtlikult, järjepidevalt ning erinevaid huvigruppe kaasates integreeritakse ettevõtte tegevusse peale omanike rikkuse suurendamise eesmärgi veel sotsiaalküsimuste ja looduskeskkonnaga seotud eesmärgid, mõjutamaks ühiskonda positiivses suunas.“ Veel on ta täpsustanud, et kontseptsiooni tajumiseks on hea kasutada kolmese mõõdupuu lähenemist: eesmärkide seadmist majanduslikus, keskkondlikus ja sotsiaalses valdkonnas. Võimalikke eesmärgikonflikte tuleks lahendada huvigruppide teooriast tulenevalt.

Huvirühmade kaardistamine ning kaasamine on üks ühiskondliku vastutuse põhiväärtuseid. Iga organisatsioon peaks kindlaks tegema, kellele nende otsused ja tegevused mõju avaldavad, et siis nende mõjudega arvestada ja vastavalt tegutseda (Juhis sotsiaalseks..2012: 7). Kuigi huvirühmad võivad organisatsioonile toeks olla,

selgitades teatud küsimuste mõju organisatsiooni otsustele ja tegevustele, ei asenda huvirühmad ühiskonna rolli käitumisharjumiste ja ootuste kujundamisel. Ka teemad, mida huvirühmad otseselt välja ei too, võivad siiski organisatsiooni vastutustundlikkusega haakuda (Juhend sotsiaalseks ... 2012:6). Ühiskondlikult vastutustundlikud ettevõtted peaksid ka arvestama, et ainult nende enda tegevused üksi ei mõjuta sotsiaalselt keskkonda, ühtlasi tuleks arvestada millised suhted on partneritega, praktikas tähendaks see toetust ja austust terves tarneahelas (Ruževičius 2011:45).

Seos huvirühmade, organisatsiooni ja ühiskonna vahel tuleb välja joonisel 1 kus on esitletud, et ettevõtte oma otsustega mõjutab ühiskonda ja keskkonda ning teisi huvigruppe. Ühiskonnal on ootused ettevõtte suhtes ning huvigruppidel on huvid. Kõikide huvigruppide huvid ning ühiskonna ootused ei pruugi kattuda, kuid ettevõtte peab oma otsustes ja nende võimalikes tagajärgedes arvestama asjaoluga, kuidas need võivad mõjutada huvirühmi ning keskkonda ning millised huvid ja ootused on olemas ettevõtte suhtes.

Joonis 1. Seos organisatsiooni, selle huvirühmade ja ühiskonna vahel (Juhis sotsiaalseks... 2012:14).

Ettevõtte ühiskondliku vastutuse on defineerinud Tiina Reede (2005:6) järgnevalt: “Ettevõtte sotsiaalne vastutus on kontseptsioon ettevõtte ärieesmärkide saavutamiseks

viisil, kus õigusjärgsete kohustuste täitmise kõrval võtab ettevõtte vabatahtlikult õigusjärgseid nõudmisi ületavaid kohustusi kõigi oma huvigruppide ees ning lõimib vastutustundliku tegevuse põhimõtted igapäevasesse äritegevusse“.

Jätkusuutliku Arengu Nõukogu (WBCSD – *World Business Council for Sustainable Development*) on CSR-i defineerinud järgnevalt (Mbare 10:2004 vahendusel): „ettevõtte pidev pühendumine käitumaks eetiliselt ning oma panuse andmiseks majanduse arendamiseks samas parendades töötajate ja nende perekondade tööelu ning kohalikku kogukonda ja ühiskonda üldiselt“.

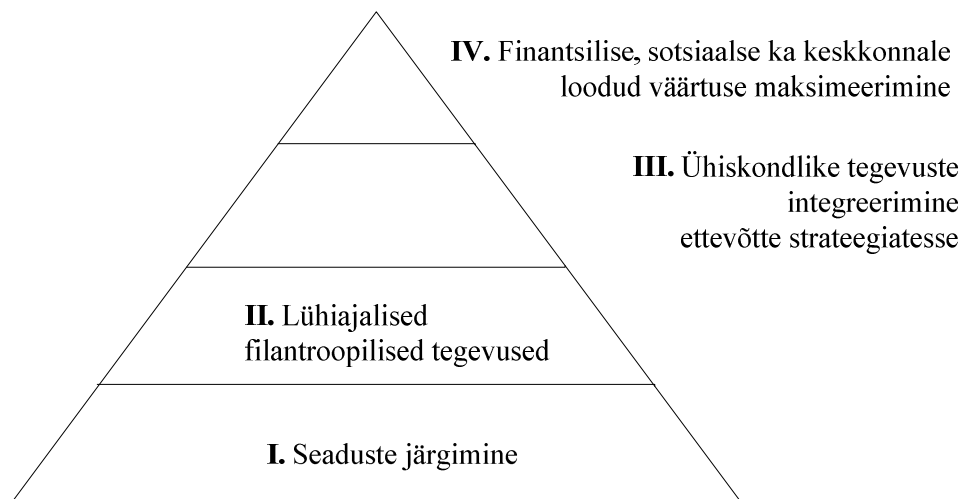
Kuigi ühiskondliku vastutuse juures ei ole ammendavat põhimõtete nimekirja peaksid ettevõtted ühiskondliku vastutuse rakendamisel siiski arvestama seitsme põhilisemaga (Juhis sotsiaalseks... 2012:9):

- vastutavus: organisatsioon peaks võtma vastutuse oma mõju eest ühiskonnale, majandusele ja keskkonnale;
- läbipaistvus: organisatsiooni, ühiskonda ning keskkonda mõjutavad otsused peaksid olema läbipaistvad;
- eetiline käitumine: organisatsioon peaks käituma eetiliselt;
- huvirühmade huvide austamine: organisatsioon peaks huvirühmade huvisid austama, arvestama ning neile vastama;
- seaduste austamine: organisatsioon peaks arvestama, et seaduste austamine on kohustuslik;
- rahvusvaheliste käitumisnormide austamine: organisatsioon peaks austama rahvusvahelisi käitumisnorme, pidades samal ajal kinni seadustest;
- inimõiguste austamine: organisatsioon peaks austama inimõigusi ning mõistma nende tähtsust ja universaalsust.

Joonisel 2 on näha ettevõtte ühiskondliku vastutuse neli tasandit, olenevalt sellest, kui tihedalt on ettevõtte ühiskondliku vastutuse sidunud ettevõtte üldiste eesmärkidega. Vastavalt Tamm ja Noorkõiv (2006:171) eeldab ühiskondliku vastutuse kolmandale tasandile jõudmine ühiskondliku vastutuse kontseptsiooni integreerimist ettevõtte pikaajalistesse strateegiatesse. Sel juhul püütakse oma tegevustes tasakaalustada võimalikult paljude huvigruppide individuaalseid eesmärke, näiteks saavutades töötajate ja klientide rahulolu, teenides tulu aktsionäridele ning vähendades ettevõtte tekitatavaid

negatiivseid mõjusid keskkonnale. Kõige kõrgemal, neljandal tasandil toimub nii finantsilise, sotsiaalse kui ka keskkonnale loodud väärtuse maksimeerimine, mis ühtlasi tähendab olulist positiivset mõju ühiskonna arengule.

Ka töö autor on sama meelt, et ettevõtetel on suur roll ühiskonna igapäevaelus, mis ei väljendu enam töötajatel töö tegemises ja selle eest tasu saamises, ning klientidele lihtsalt kauba või teenuse soetamise kohana. Kui ettevõtte pakub oma töötajatele ka midagi enamat, kui ainult tööd on sellest tulenevalt ka töötajad motiveeritumad ning nende töö sooritus paraneb, sellest tulenevalt ka ettevõtte edu. Omanikud peaks olema rahulolevamad, kui neile pakutakse peale kasumi veel midagi, näiteks saaks tänapäeval suure tõenäosusega kolmandate riikide lapstööjõudu kasutava ja suurt kasumit teeniv ettevõtte kiiresti avaliku hukkamõistu osaliseks, mis kindlasti ei mõjuks ettevõtte kasumile hästi ning tõenäoliselt ei sooviks keegi olla ka taolise ettevõtte omanike ringis.

Joonis 2. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse tasandid (Wheeler *et al.* 2001 ja Swift, Zadek 2002, viidatud Tamm, Noorkõiv 2006:4 vahendusel).

On veel välja toodud sarnane neljatasandiline kontseptsioon (Carroll 1970, viidatud Amine *et al.* 2013: 72 vahendusel):

1. Majanduslik vastutus: ettevõtte peaks olema kasumlik, tootmaprodukte mis on kvaliteetsed ja ohutud, olema konkurentsivõimeline ning olema efektiivne.
2. Seaduslik vastutus: seaduste ja regulatsioonide järgimine:
3. Eetiline vastutus: ettevõtte peaks käituma vastavalt ühiskonnas kehtivatele moraalinormidele.

4. Filantroopiline vastutus: ettevõtte peaks käituma heasoovlikult.

Sama autor (viidatud Amine *et al.* 2013: 72 vahendusel) on esitanud ka postulaadi, et iga taseme saab saavutada, kui eelmised on omaks võetud.

Euroopa Komisjoni GMES-büroo (*Global Monitoring for Environment and Security – GMES*) osakonnajuhataja Valéra Moutarlier (2006) on arvamisel, et CSR'i revolutsioon on alles ees ning kümne aasta pärast on CSR-i põhimõtted rakendatud pea kõigi ettevõtete igapäevategevusse (Tóth 2007:14). Tóth on oma 2007. aastal ilmunud raamatus öelnud (*Ibid* :15), et arvestades üldisi loodus- ja ühiskonna seadusi võib väita, et me ei ela jätkusuutlikult. Isegi kui me ei usu ähvardavasse maailmalõppu, on jätkusuutlik areng tagatud juhul, kui ettevõtted muutuksid praegusest vastutustundlikumateks ning selleks on vaja uut tüüpi majandusteadust, uut tüüpi turumajandust uut tüüpi ettevõtetega.

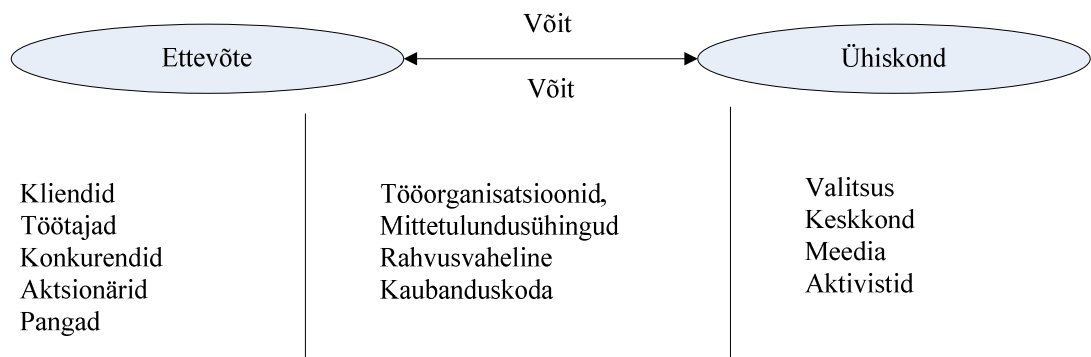
Tóth (2007:20) on välja toonud ka omalt poolt ühiskondlikult vastutustundliku ettevõtte definitsiooni. Ühiskonna suhtes tõeliselt vastutustundlik ettevõtja:

- näeb end süsteemi osana, mitte üksnes kasumi maksimeerimiseset huvitatud piletitä reisijana;
- saab aru, et jätkusuutmatuse (looduskeskkonna hävimine ja sotsiaalse ebavõrdsuse suurenemine) on meie aja suurim väljakutse;
- mõistab, et arvestades oma suurt rolli majanduse edendamisel peavad valitsused ja ettevõtted koos lahendusi leidma;
- hindab ausalt ja vastutustundlikult oma tekitatud probleemide koormat;
- astub süstemaatiliselt, järjepidevalt ja eesmärgipäraselt olulisi samme jätkusuutlikuma maailma suunas;
- arvestab huvirühmade vajadustega;
- on leidnud tasakaalu keskkonnaga seotud, sotsiaalsete ja äriliste eesmärkide vahel.

Kuidas mõjub ühiskondlikult vastutustundlike põhimõtete rakendamine ettevõttele. Maailmapanga Instituut on välja toonud terve rea kasusid, mida annab kontseptsiooni rakendamine ettevõttele (CSR Main..., viidatud Noorkõiv, Tamm 2006:5-6 vahendusel):

- tegevuse kõigilt peamistelt sidusgruppideelt ettevõtte tegevuse jaoks “sotsiaalse litsentsi” ehk heakskiidu omandamine;
- säästev konkurentsivõime, mis põhineb maine ja kaubamärgi tugevnemisel, efektiivsemal opereerimisel, parematel finants- ja müügitulemustel, klientide suurenenud lojaalsusel ja ettevõtte suuremal tõenäosusel meelitada ligi ja hoida kõrge kvalifikatsiooni ja kõrgete nõudmistega tö jõudu;
- uute ärivõimaluste loomine;
- usaldusväärsete ja hoolivate investorite ning äripartnerite ligimeelitamine ja hoidmine;
- koostöö kohaliku kogukonnaga, mis võimaldab luua kontakte tarbijate, ekspertide jt oluliste sidusgruppidega ning saada tegevuseks vajalikku informatsiooni;
- valitsuse toetus;
- poliitilise kapitali loomine – suhete arendamine valitsusega ja poliitiliste liidritega ettevõtet puudutavate otsuste mõjutamiseks ja maine tõstmiseks;
- võimalus kaotada turuosa ja/või usaldusväärst aktsiaturgudel juhul, kui ignoreeritakse ühiskondlikult vastutustundlikke tegevusi.

Kuna ettevõtte eesmärgiks on kasumi maksimeerimine, siis tekib ühiskondlikult vastutustundlike eesmärkide loomisega vastuolu. Ettevõttel oleks justkui kaks vastanduvat eesmärki teenida, siiski, mitmed uurimused on tõestanud, et ühiskondlikult vastutustundlik käitumine suurendab pikas perspektiivis ka kasumit. Seega võib järeldada, et ühiskondlikult vastutustundlik käitumine on kooskõlas ka ettevõtte eesmärgiga maksimeerida omanike kasumit.

Joonis 3. Võit-võit mudel (Mbare 17:2004).

Võit-võit mudel (vt joonis 3) toob välja kuidas erinevad huvigrupid on ettevõttega seotud ning keda ettevõtte tegevused mõjutavad (Mbare:17). On näha, et ettevõtte ei toimeta vaakumis vaid on üks osa ühiskonnast, CSR-i rakendamine mõjutab neid huvigruppe ning CSR strateegia peaks neist huvigruppidest lähtuma. Tabelis 1 on välja toodud Noorkõivu ja Tamme (2006) läbiviidud uurimuse tulemused, mis iseloomustavad peamisi kasusid, mida ettevõtted võivad saada ühiskondlikult vastutustundlikest tegevustest. Sulgudes olev protsent väljendab ettevõtjate osakaalu kes pidasid seda kasu peamiseks.

Tabel 1. Eesti ettevõtete peamised kasud ühiskondlikult vastutustundlikust tegevusest

Ettevõtete sisemised kasud	Ettevõtete välimised kasud
Pikaajaline jätkusuutlikkus (28%)	Hea maine kujundamisele kaasa aitamine (44 %)
Konkurentsieelse saavutamine (14%)	Keskkonnakaitse (13,5%)
Regulatsioonide järgimine (13%)	Avalikkuse tähelepanu (13%)
Töötajate lojaalsus (8%)	Mitterõõdetavad kasud (9%)

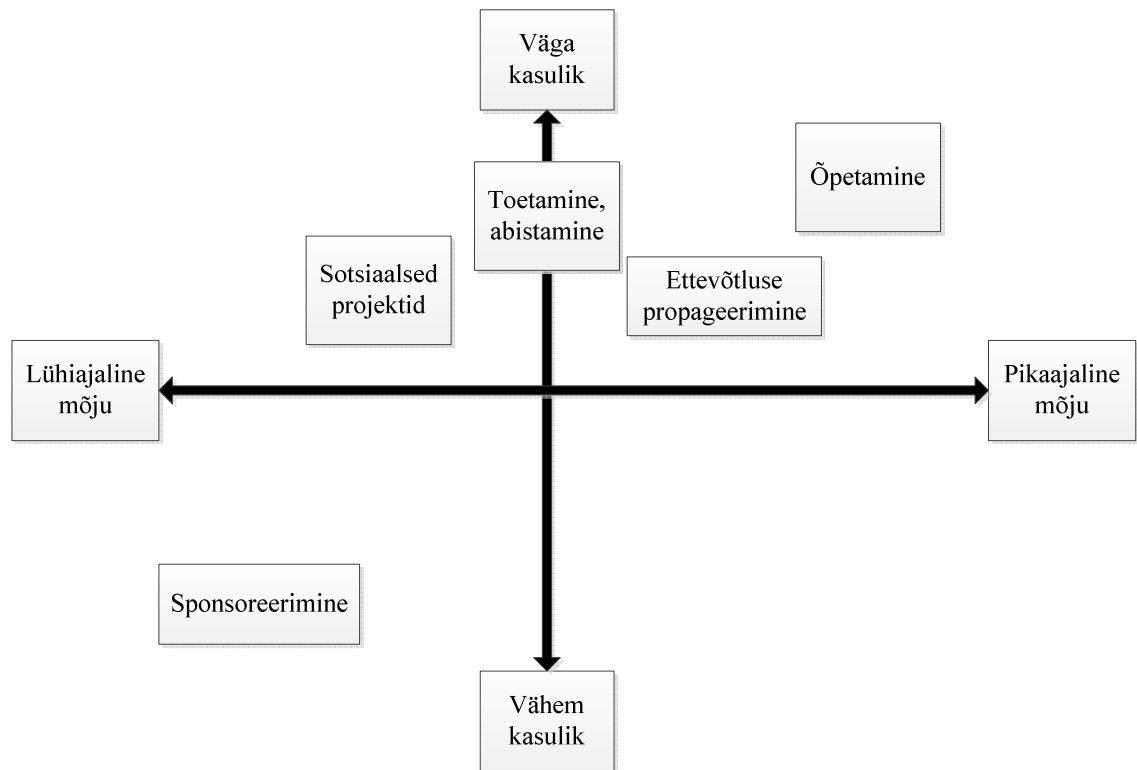
Allikas: Noorkõiv, Tamm 2006: 176

Oma töös leidis Otieno Mbare (8:2004), et demokraatlikes maades ei tulene CSR-i kasutamine enam pelgalt firma maineküsimusest, vaid see on juba ka üks eduvõtmetest. See on demokraatliku riigivalitsuse peegeldus, mis peegeldub ka neilt ettevõtetelt. Lisaks paneb CSR-i rakendamine ettevõtte teisiti silma paistma ühiskonnas, näiteks parimad töötajad lähevad pigem ühiskondlikult vastutustundlikesse ettevõtetesse ning kaasnevad veel mitmed kasud (Mbare 9:2004):

- CSR aitab teenida kasumit;
- CSR on hea konkurentsieelis;
- CSR elavdab innovatsiooni;
- CSR vähendab seadustest tulenevaid piiranguid, vähendab seaduslikku reguleeritust;
- CSR julgustab töötajaid pühendumat;
- CSR julgustab huvigruppide osalust;
- CSR propageerib praktiseerima eetilist ettevõtlust
- CSR propageerib inimõigusi

Selgub, et CSR põhimõtete rakendamine on ettevõttele kasulik mitmel moel, ning ka ettevõtjad ise nõustuvad selle väitega.

Ettevõtte ja ühiskonna jätkusuutlikkuse tagamiseks peaks ettevõtte oma CSR poliitikas rakendama pigem tegevusi mis on pikaajalise kasuga vt järgnevat joonist 4.

Joonis 4. Lühiajaline ja pikaajaline kasu ja selle mõju ühiskonnale (autori koostatud Ruževičius 2011:56 järgi).

Ettevõtted peaks oma CSR alaste tegevustega pigem püüda saavutada pikaajalist mõju ehk lähtuda põhimõttest anda pigem õng, kui kala. Otsene ühiskonna nõrgemate gruppide toetamine ja abistamine toob neile küll kasu, kuid üldjuhul ei ole väga pikaajalise mõjuga. Pigem tuleks CSR poliitikaga kaotada sotsiaalsete probleemide põhjuseid, mitte leevendada tagajärgi. Kuigi viimane on ka abisaajale suur kergendus. Ehk tuleks viia läbi koolitusi ja õpetada inimesi mitte probleemidesse sattuma. Selliselt toimides pole tarvidust hiljem tagajärgi likvideerida, hoitakse ära probleemi tekkimine ning panustatud ressurssidest on kasu suuremale hulgale inimestele. Näiteks panustades vahendeid ühele sotsiaalsele grupile annetades saab sellest lühiajalist kasu vaid see konkreetne grupp, kuid panustades samad vahendid näiteks inimeste õpetamisse, hoitakse ära probleemi tekkimine ning koolituse läbinud inimesed saavad ka oma teadmise edasi anda.

1.2 Ettevõtete ühiskondliku vastutuse põhimõtete esindajad ja varasemad uurimused

Ettevõtte ühiskondlik vastutus võib levida Eestis uue ideena, kuid maailmas ilmnes töid juba 1930-datel USA-s ja näiteks 1946. aastal küsis ajakiri *Fortune* ettevõtjatelt vastutuse kohta (Epstein, Hanson 2006:4). Siiski on enamlevinud seisukoht, et põhialused hakkasid levima 1950-datel, olles toona pigem lihtsalt sotsiaalne vastutus, kui ettevõtte sotsiaalne vastutus (Epstein, Hanson 2006:4). 1953 oli CSRI selgitus Bowen'i poolt, et CSR viitab nendele ärimehedele kohustustele järgida seda poliitikat ning neid tegevusi, mis viivad edasi ja täidavad eesmärgi meie ühiskonnas (Bowen, 1953:9 viidatud Laanes 2007:5 vahendusel). Hiljem on teoseid ja seisukohti pidevalt lisandunud. Neist annab ülevaate Lisa 1.

Varasemalt Eestis läbiviidud uuringust võib käsitleda Uku Lembergi oma (2006), kus uurimismeetodina kasutati kvalitatiivseid süvaintervjuusid ning lisana ka kvantitatiivseid ankeete. Intervjueeritavaid oli 14, kellest 10 suhtus CSRI põhimõtetele positiivselt, väiksem osa pooldas neoklassikalist vaatenurka ning arvas, et omanike rahaga ei saa niisama lõbutseda. Tulemustest järeldub selgelt investorite kahetine arvamus vastutustundliku ettevõtluse kohta: otseselt, praktilise rakendamise seisukohast hinnatakse ettevõtte tegevuse eesmärgina vaid omanike rikkuse maksimeerimist, samas on inimeste hoiak kontseptuaalsel tasandil CSR suhtes pigem positiivne. Siiski CSRI põhimõtete laialdast levikut Eestis peetakse tõenäoliseks alles 10-20 aasta pärast (*Ibid.*: 30).

Uurimusi Eestis CSR alasel on teinud veel näiteks Mari Kooskora (2005:202-203), kus ta 2005. aastal avaldatud artiklis võtab kokku 2004. aastal *Estonian Business School*'is CSRI-ga seonduvad uurimused. Uurimused viidi läbi Eestis ning põhilise tulemusena selgus, et Eesti ettevõtetel ei ole selget ettekujutust CSRI rakendamisest, seda rakendatakse pigem kui sponsorlust ning ei integreerita oma strateegilistesse plaanidesse.

Eestis läbi viidud uurimuses (Pitkänen 2004, viidatud Kooskora 2005:205 vahendusel) selgus, et ettevõtted tegelevad ühiskondliku vastutusega, kuid nad kõik näevad seda erinevalt. Uurimuses olid ettevõtted jaotatud kolme erinevasse gruppi: suured, keskmise suurusega ja väikeettevõtted. Väikestes ettevõtetes on teadlikkus CSRI kohta madal,

enamasti peetakse seaduste järgimist piisavaks. Keskmise suurusega ettevõtetes oli teadlikkus palju suurem, nad mõistsid, et on osa ühiskonnast ja peavad arvestama ka oma tegude tagajärgedega. Samas leidis nendes ettevõtetes ka juhte, kes arvasid, et CSR tegevused ei ole olulised, ning nad pühenduvad kasumi teenimisele. Suurte ettevõtete juhid arvasid, et nende tegevused on ühiskondlikult vastutustundlikud ning, et nad mängivad ühiskonnas suurt rolli. Samas oli ettevõttes kõrgemal positsioonil olevatel töötajatel parem väljaõpe, paremad sportimistingimused, rohkem kompensatsioone jne. Üldine vaade on, et CSR tegevused peavad olema ettevõttele kasumlikud.

Veel on CSR-i levikut Eestis uurinud erinevad rahvusvahelised organisatsioonid. Maailma Pank 2005. aastal uuringuga „Mida arvavad ettevõtjad ettevõtte ühiskondlikust vastutusest?“ viidi läbi 243 Eesti, Läti ja Leedu suurema käibega ettevõttes. Uuringu tulemused kirjeldavad ettevõtete suhtumist ühiskondlikku vastutusse. Uuringus osalenud ettevõtted peavad ühiskondlikku vastutust määratledes oluliseks eetilist käitumist, keskkonnakaitset, sidusgruppide huvide arvestamist ning läbipaistvust. Ettevõtte rolliks ühiskonnas peeti peamiselt kasumi teenimist, heade töökohtade võimaldamist heaks korporatiivseks kodanikuks olemist, seadustest kinni pidamist ning maksude maksmist. Kõige olulisema takistuse nimetamisel valitses üksmeel ning selleks osutus kulu, järgnes rahalise tulu puudumine, lühiajalisele kasumile keskendumine, silmnähtava tulemuse puudumine. (Mida arvavad...2005:22)

Lisaks tõid ettevõtete juhid välja ka suhteliselt sarnased seisukohad ettevõtte ühiskondlikult vastutustundlikku käitumist soosivate tegevuste osas, näiteks soodustused, mis aitaks kulutusi ületada, kohalike omavalitsuste võimustamine ettevõtete abistamiseks takistustega toimetulekul ning riiklik tunnustus eeskujulikele ettevõtetele ja tegevustele (Mida arvavad... 2005:23). Puudulikuks peetakse valitsuse tegevust asjakohase seadusandluse osas, mis julgustaks investeerimist ühiskondlikult vastutustundlikesse algatustesse. Kuigi eelistatakse käitumise mõjutamiseks soodustusi ja koostööd kohalike omavalitsustega rangete seaduste, valitsuse sekkumise või riikliku juhtimise asemel. Ettevõtjate arvates soodustaks selline süsteem uute ettevõtlus- ning käitumismudelite tekkimist. Julgustava poliitika korral nähakse ettevõtte ühiskondlikult vastutustundlikus käitumises vähem riske. (Mida arvavad 2005:25)

Üks uuemaid uuringuid on kindlasti 2010. aastal Balti riikides läbiviidud uuring, mis käsitleb tööga rahulolu seotust CSR-i rakendamisega ettevõttes, autoriteks Katrin Tamm, Raul Eamets ja Pille Mõtsmees. Uuringus küsitleti üle 3 tuhande töötaja väikestest, keskmise suurusega ning suurtest Balti riikide ettevõtetest. Küsimustiku vastuste järgi arvutati iga ettevõtte kohta CSR indeks. Olles vastuolus Pitkanäni uuringuga (Pitkänen 2004, Kooskora 2005:205 vahendusel), selgus, et töötajate silmis on väikesed ettevõtted rohkem vastutustundlikud, lisaks said kõrgema hinnangu põllumajanduse sektor ja FIE-d (füüsilisest isikust ettevõtja). Kõige nõrgema hinde CSR-i kohta said avalik sektor ja avaliku sektori tavatöötaja.

Kuna enamik neid kasusid on väga pika perspektiiviga on ka ettevõtjaid kes ei pea CSR-i rakendamist ettevõtte igapäeva tegevustesse oluliseks. Samas peaks ettevõtte mõtlema CSR-i rakendamise peale, kui ta tahab veel ka 100 aasta pärast eksisteerida. Kui CSR-i rakendamisest saadavad tulud ilmnevad pikas perspektiivis, võivad sama moodi pika aja tagant ilmned ka CSR-i mitte rakendamisest tekkinud kahju.

2011. aastal viidi läbi CSR-i alane uurimus Eestis, mis käsitleb klientide ostuotsuste ja CSR alaseid seoseid, vastanuid oli üle 600. Vastanutest 53% pidas ettevõtte ühiskondlikult vastutustundlikku käitumist oluliseks, vaid 4% oli neid, kes arvas, et vastutustundlik käitumine ei ole oluline või on pigem mitte oluline, kõige olulisemaks (80%) peeti töötajasõbralikkust (Veersalu 2011:32). Samas töös tuli ka välja, et 78% vastanutest on nõus kindlasti või pigem rohkem maksma ühiskondlikult vastutustundlikult toodetud teenuste ja kauba eest (Veersalu 2011:40). Kahjuks aga ei olnud vastajad suures osas (44%) teadlikud CSR-i kontseptsioonist ning 41% oli sellest kuulnud, kuid täpset tähendust ei teadnud. (Veersalu 2011:31). Järgnevalt on välja toodud loetelu teguritest, mis võivad olla takistuseks CSR-i laiemale levikule Eestis (Noorkõiv, Tamm 2006:9):

- vähene avalik teadlikkus, tähelepanu ja tunnustus;
- vähene teemakohase eestikeelse ja Eesti oludele vastava kirjanduse, juhendite ja kompetentsi olemasolu;
- vastavate infokanalite ja nendega tegelevate institutsioonide aeglane väljakujunemine;
- riigi poolne ettevõtjate vähene kaasamine ühiskonnaprobleemide lahendamisse;

- piiratud uurimistöö ja praktiliste kogemuste kogumine selles valdkonnas;
- siseriiklik suur arengutaseme erinevus, mistõttu ei ole võimalik ühtse programmi ja strateegiate elluviimine;
- ettevõtete majanduslik seis – võrreldes Euroopa firmadega ei olda võimelised samal tasemel investeringuteks, paljud ettevõtted on keskendunud vaid ellujäämisele, kus lahendid on valupunktipõhised, mitte eesmärgistatud terviklahendid;
- ettevõtte juhtide suhteliselt noor keskmine iga, mis tähendab keskmisest liberaalsemaid maailmavaateid ja vähest huvi valdkonda investeerimiseks;
- paljud ettevõtted kuuluvad välisriikide isikutele/ettevõtetele, mistõttu huvi investeerimiseks kohaliku kogukonna edendamisse on piiratud;
- üldine suhteliselt lühiajaline planeerimine ettevõtetes;
- Eesti ühiskonnas vähe väljaarenenud võrgustiksuhted, vähene orienteeritus koostööle, üksteiselt õppimisele ja ühistegemisele;
- assotsiatsioon sotsialismiajaga, mille väärtuste ja traditsioonidega ei taheta end seostada.

Selle põhjal võib öelda, et Eesti tarbijad hindavad, kui kaup on toodetud ühiskondlikult vastutustundlikul viisil ning nad on valmis ka taolise kauba eest rohkem maksma. Kuid rohkem oleks vaja vastavasisulist diskussiooni ühiskonnas, et tõuseks tarbijate teadlikkus ühiskondlikult vastutustundlikust ettevõtlusest.

Ilmselt on olukord seoses CSR-i teadlikkusega ühiskonnas muutumas. Näiteks anti 2012. aastal juba eestikeelsena välja standard „Juhis sotsiaalseks vastutuseks“, 2011. aastal oli nimetatud standard kättesaadav inglise keeles. Liia Laanese magistritöös, mis käsitleb Eesti kohalike omavalitsuste ning maakonnavalitsuste teadlikkust CSR-ist on vastanute protsent vaid 20, kuid neist suhteliselt suur osa 95,7% olid kontseptsiooniga kursis. (2007: 329).

2012. aasta sügisel viidi Eesti elanike seas Euroopa Komisjoni poolt läbi CSR alane küsitlus „Kuidas ettevõtted mõjutavad meie ühiskonda“. Uuringu tulemustest selgus, et 72% protsenti vastanutest on huvitatud, sellest mida teevad ettevõtted, et käituda ühiskondlikult vastutustundlikult. Vastanute hinnangul käituvad väikese ja keskmise suurusega ettevõtted vastutustundlikumalt, kui suurfirmad, vastavalt siis 59% ja 48%. Suhteliselt hea on näitaja, et vastanute 70% vastanute hinnangul on ettevõtte mõju

ühiskonnale positiivne, mis on 18% kõrgem kui Euroopa Liidus keskmiselt. Kõige positiivsemaks (65% vastanutest) peeti uute töökohtade loomist ning kõige negatiivsemaks mõjaks töötajate arvu vähendamist. Uuringu tulemuste kohta võib öelda, et inimesed hindavad olukorda Eestis suhteliselt heaks vastanute arvates on ettevõtetel huvi olemas käitumaks vastutustundlikult.

Lisaks on ka Euroopa Liidu tasandil tulnud ettepanek, et ettevõtted võiks esitada mitte ainult finantsilisi näitajad iseloomustavaid aruandeid, vaid majandusaasta aruanne võiks sisaldada mitte finantsiliste näitajate ja tegevusaruande kõrval ka keskkonna ja töötajatega seotud probleeme (Proposal for a... 2013:2). Rõhutatakse (*Ibid.*: 2), et ka mitte finantsiliste tegevuste läbipaistvus on iga CSR poliitika võti. CSR on samas dokumendis (*Ibid.*: 2) defineeritud kui: „Ettevõtete vastutus nende mõju eest ühiskonnale“. Suurenenud läbipaistvus võib aidata ettevõtetel paremini toime tulla mitte finantsiliste riskidega ning parendada nende mitte finantsilist toimimist, mitte finantsiline informatsioon leiaks samal ajal kasutust ühiskondlikes organisatsioonides ja kohalikus kogukonnas, et hinnata paremini mõju, riske ja nende seotust ettevõtte tegevustega (*Ibid.*: 2). Eelpool mainitud ettepaneku peamiseks eesmärgideks on (*Ibid.*:3):

- tõsta teatud ettevõtete läbipaistvust ning suurendada praegu avaldavate mitte finantsiliste näitajate asjakohasust, sidusust ning võrreldavust karmistades ja selgitades praegu kehtivaid nõudeid;
- suurendada mitmekesisust ettevõtete juhatustes soodustades läbipaistvust ja tõhusamat järelvalvet ettevõtte juhtimises;
- suurendada ettevõtte vastutust ja tulemuslikkust ning efektiivsust ühtsel turul.

Praeguste probleemidena mitte finantsiliste aruannete ja teabe esitamisega tuuakse peamiselt välja (Proposal for a... 2013:4-5):

- informatsiooni kvantiteet: ainult ~2500 ettevõtet, 42 000 Euroopa Liidus olevast suurest ettevõttest avaldavad iga-aastaselt mitte finantsilist infot;
- informatsiooni kvaliteet: avaldatud informatsioon ei vasta adekvaatselt kasutajate vajadustele;

- ebapiisav juhatuste mitmekesisus: ettevõtete juhatuse liikmete saranane haridus, taust, vanus, sugu võib tingida kitsa grupimõtlemise, mis võib pärssida ettevõtte innovaatsilisust, uusi ideid ja väljakutsete vastuvõtmist.

20. septembril 2012. aastal kinnitas Vabariigi Valitsus riikliku vastutustundliku ettevõtluse tegevuskava (Vabariigi Valitsus... 2012). Nimetatud tegevuskava eesmärkideks vastutustundliku ettevõtluse võrgustikus osalevate ettevõtete arvu neljakordistamine kahe aastaga, baastasemelt 25 2012. aastal sihtasemeni 100 2014. aastal. Suurendada vastutustundliku ettevõtluse märgist omavate ettevõtete arvu, tõsta vastutustundliku ettevõtluse teemalistel koolitustel ja seminaridel osalenud ettevõtete koondarvu baastasemelt 150 sihttasemele 1000. Lisaks tagada ka, et vastutustundliku ettevõtluse alaste koolituste läbinud ettevõtete hulgast vähemalt 30% ka tegelevad sellega.

Samuti soovitakse antud tegevuskavaga arendada ettevõtete tunnustuspõhimõtteid, informeerida ettevõtteid, tõsta avalikkuse ja tarbijate teadlikkust ning sisse seada kontrollmehhanism. Lisaks soovitakse ettevõtluse ja majanduse õppekavadesse lülitada ühiskondlikult vastutustundliku ettevõtluse aine.

Selgub, et valitsuse tasandil on hakatud hiljuti tõsisemalt tegelema ühiskondlikult vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete levitamisega ning riikliku tunnustussüsteemi loomisega, millest tulenevalt aidatakse kaasa CSR-i levikule Eestis. Valitsuse poolse toe puudumise on eelnevalt välja toonud mitmed vastavasisulisele küsitlusele vastanud ettevõtted.

1.3 Krediidiasutuste ühiskondliku vastutuse eripärad

Krediidiasutused, ehk äriühingud, mille peamiseks ja püsivaks majandustegevuseks on avalikkuselt rahaliste hoiuste ja muude tagasimakstavate vahendite kaasamine ning oma arvel ja nimel laenude andmine või muu finantseerimine (Krediidiasutuste seadus § 3), ärinimega ka pangad või ühistupangad (§12) on integreeritud nii üksikisiku igapäevaellu, kui on ka vajalikud ettevõtete vaheliste suhete juures ning samuti pea iga suurema projekti elluviimises. Eestis on krediidiasutused ka elutähtsate teenuste osutajate nimekirjas, kui tema osutatava teenuse katkemine või lõpetamine mõjutab märkimisväärselt Eesti finantsturu stabiilsust ning makse-ja arveldamissüsteemi

järjepidevat toimimist või tema klientide arv moodustab märkimisväärse osa kogu Eesti finantsteenuseid kasutavate klientide arvust või tema Eestis kaasatud hoiuste turuosa ületab kümme protsenti krediidiasutuste kaasatud hoiuste kogumahust (§3).

Kuna pangad täidavad ühiskonnas suurt rolli on suur mõju ka nende vastutustundlikul käitumisel. James Niven on intervjuus öelnud: „Pankade vastutustundlik käitumine omab otsest mõju – eelistades laenamisel ja investeerimisel inimesi ja ettevõtteid mis edendavad ühiskonda, keskkonda ja kultuuri, on neil võimalik olla ühiskondlikult vastutustundlik“ (viidatud Weber, Remer 2011:2 vahendusel). Muutes ühiskonda, mõjutades teisi osapooli kaudselt, näidates, et teistsugune lähenemine on nii võimalik, kui vajalik ning aktiivselt osaledes diskussioonides finantssektori tuleviku üle, on pankadel võimalus käituda vastutustundlikult (*Ibid.*: 2). Finantsasutuste ühiskondlik vastutus on kasutada tavalisi pangatooteid ning luua läbi selle positiivne mõju ühiskonnale, keskkonnale ning kultuurile (Weber, Remer 2011:2).

Tänapäeval, kui on globaalne majandus, globaalsed pangaoperatsioonid, globaalsed finantsasutuste võrgustikud ja globaalne tööjõuturg soovitas Philip Jennings (1993:57) juba 1993 aastal pankasid olema ühiskondlikult vastutustundlikumad, kuna pangad mängivad võtmerolli turumajanduses: nende olulisust võib väljendada olina majandushammasrataste vahel, rikkuse loojatena, pakkudes elutähtsat teenust rahvusvahelise, riiklikule ja kohalikule kogukonnale (*Ibid.*: 1993:58). Ühiskond vajab ühiskondlikult vastutustundlikke panku. Arvestades, et suur osa korporatsioonide tootmistegevusest toimub kolmandates riikides kus tööjõud on odav, puuduvad tugevad regulatsioonid inimtööjõu kasutamise ja tööohutuse kohta ning ametiühingud ei ole

Ühiskondlikult vastutustundliku panga idee hakkas levima 15 sajandil Itaalias, mil käsitöölised ja meremehed vajasid oma tegevuse arendamiseks ressursse, kuid liigkasuvõtjate poole pöördumine neile liigse kulu tõttu ei sobinud (Milano 2011:19). Taoliste pankade põhimõtted olid peamiselt (Milano 2011:20):

- regionaalselt lähedal asuvad kliendid, laenamine vaid residentidele või neile kes elasid naabruses;
- laenu väljastamine vaid juhul, kui tagatise väärtus on proportsioonis laenu summaga;

- laenu väljastamine, kui seda kasutatakse moraalsetel ja kõlbelistel eesmärkidel;
- osalemine sotsiaalsetest tegevustes erinevatel viisidel erinevates regioonides;
- võetakse klientide vara hoiustamisele mille lisatakse intresse;
- laenu väljastamine valitsusele näiteks toidukriisi ajal;
- edendada eraisikute hüpoteeklaene;
- vaestele naistele kaasavara andmine;
- toimetada riigikassa funktsioone, et hoolitseda hoolekandetasutuste eest.

Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD - *Organisation for Economic Co-operation and Development*) 2007. aasta aastaruandes on kirjas, et koos silmapaistva rahvusvahelise majanduse kasvu ja mõju majanduse aktiivsusele on finantsasutused tunnistanud oma rolli osatäitjate ja promootorina vastutustundliku äri juhtimises. Lisaks on finantsasutused hakanud rohkem tähelepanu pöörama oma laenamise, investeerimise ja nõuandvatele tegevustele. Näiteks on Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomitee välja tulnud omaalgatusliku arvamusega teemal „Sotsiaalselt vastutustundlikud finantstooted“ 2011, kus tehakse ettepanek töötada finantsvaldkonnas välja konkreetseid teavitus- ja koolitusalgatused: väljaannete koostamine, koolitus, spetsiaalsete veebilehtede loomine ja finantstestadmiste õpetamine koolides. Samuti on finantskoolituse programme eesmärk edendada perekondade vastutustundlikku, ettevaatlikku ja jätkusuutlikku investeerimistegevust, mis sobib nende riskiprofiili, varalise seisukorra ja eesmärkidega.

Pangad hoiavad suures osas ressursse ja piiravad ka nende kasutust. Taolise suure mõjuvõimuga kaasneb ka vastutus. Alates sellest, et pank hoiab ja haldab suures osas era- ja juriidiliste isikute varasid, tagab nende säilimise, kaitseb varasid varguste, pahatahtliku kasutamise ning jmt eest – kuni selleni, et annab laene, nõustab ning seab ka ressursi andmisele piiranguid.

Seetõttu on pankadel ka mõjuvõim sotsiaalselt vastutustundlike investeringute üle (SRI – *Socially Responsible Investments*). Sotsiaalselt vastutustundlike investeringute idee ei ole uus, see levis juba 1920-datel, kuid eksponentsiaalne kasv leidis aset 1990-datel koos jätkusuutliku arengu kontseptsiooni laiema levikuga (Relaño 2011:278). Peamiselt iseloomustab SRI investeerimist strateegiat kus on kombineeritud mõlemad huvid – maksimeerida kasumit ja sotsiaalset tulu. (*Ibid.*: 278). Kuna pangad hoiavad suurt osa ressursse on neil võimalik otsustada milliseid projekte nad toetavad või milliseid mitte.

Investeerimisel kasutatakse peamiselt kolme strateegiat: välistamise strateegia, positiivne strateegia ning kolmas strateegia on püüd mõjutada ettevõtte käitumist positiivselt jätkusuutliku arengu mõttes kasutades omanikke hääleõigust üldkoosolekul (*Ibid.*: 278). Esimese strateegia puhul on välistatud investeeringud näiteks relvaärisse, tubakatööstusesse ning hasartmängudesse, teine strateegia hõlmab investeeringute tegemise ettevõtetes milles nähakse positiivset mõju ühiskonnale.

Pangal on kohustus käia vastutustundlikult ümber tema kätte usaldatud varadega ning pank peaks ka vastutama oma klientide ja panga vaheliste suhete eest. Kindlasti ei ole kõik panga kliendid finantsala eksperdid ega oska ka sealjuures hinnata endale võetavate kohustuste pikaajalist mõju, praegusele ühiskonnale on pigem iseloomulik spetsialiseerumine kitsale tegevusvaldkonnale, mis ei pruugi olla majandusalane. Siinkohal peaks olema pank tugevam pool ning nõustama oma kliente nägemaks asju pikas perspektiivis. Taoline tegevus on ka panga enese huvides kuna tõenäoliselt ei ole ka pank huvitatud makseraskustes klientidest. Nii nagu investeeringul peaks pank olema vastutustundlik ka finantseerimisel. Mõnede autorite arvates on see isegi ilmne tautoloogia, mainida et pank ei ole lihtsalt tavaline finantsinstitutsioon, vaid enamasti on pangad reguleeritud valituse eeskirjadega ning vajavad toimetamiseks ka kindlat panga litsentsi (Relano, Paulet 2012:388).

Kuna pangad on läbi ajaloo olnud majanduses äärmiselt olulised lülid, seisneb nende vastutus mõneti ka juba enese eksistentsi säilitamises.

On uuritud ka seoseid pankade ühiskondlikult vastutustundlike tegevuste ning nende ettevõtete majandusnäitajate vahel. Üldiselt on nende uurimuste tulemused konfliktid ning kõik katsed luua üldistavat või koherentset kokkuvõtet on olnud ebaadekvaatsed (Soana 2011: 133). Mõned autorid arvavad (Waddock, Graves 1997, viidatud Soana 2011: 134 vahendusel), et head finantstulemused viivad heade tulemusteni ühiskondliku vastutuse alal. Teised aga, et (Ribstein 2005, viidatud Soana 2011:134 vahendusel) arvavad, et CSR-i rakendamine viib paremate finantstulemusteni tänu strateegia muutusele, protsesside parendamine ning töötajate, klientide ning kohaliku kogukonna suurem lojaalsus.

Oma võrdels Maria-Gaia Soana (2011: 144) pankade ühiskondlikku vastutust ning nende seoseid ettevõtete rentaablus näitajatega. Uurimuses leiti, et ühiskondliku vastutuse rakendamisel on positiivne efekt ettevõtte majandusnäitajatele. Juhtimine mis on vastutustundlik töötajate suhtes tõstab nende efektiivsust ja krediidasutuste läbipaistvus on hea investorite silmis (Soana 2011: 145) Leiti ka negatiivne suhe ettevõtte kasumlikkuse ja läbipaistvuse vahel, see võib näidata kuidas süstemaatiline kommunikatsioon klientide, varustajate ja omanike vahel ettevõtte eesmärkidest, tulemustest ja strateegia kohta võib tähendada tõhuses nimel ettevõtte kasumi vähenemist (Soana 2011: 145).

Tõenäoliselt ei pruugi kasu tuua strateegiliselt läbi mõtlemata ja lühiajalise mõjuga sotsiaalsete tegevuste rakendamine nagu traditsiooniline filantroopia näiteks ühekordsete annetuste näol. Pangad on kulutanud suuri summasid CSRi arendamisele, kuid siiski jäänud madala klientide rahuloluga, seda peamiselt seepärast, et kuigi pank tegeles CSRiga aktiivselt ei pööranud ta sealjuures tähelepanu klientidele ning peamine rahulolematuse väljendus selles, et panga teenustasud olid endiselt suhteliselt kõrged (McDonald, Rundle-Thiele 2008:13).

Sarnasel teemal varem läbi viidud uuringutest võib välja tuua Liina Lamsoni lõputöö „Ettevõtte ühiskondliku vastutuse põhimõtete rakendamine Eesti kommertspankades“. Töös kasutati süvaintervjuusid Eestis opereerivate pankade esindajatega. Peamised töö tulemused on, et enamus vastajaid oli kontseptsiooni suhtes positiivselt meelestatud (2009:53), kuid leidub ka neoklassikalise suuna esindajaid. Peamise takistusena CSRga tegelemisel toodi välja CSR-i alase teadlikkuse puudumine ning meedia ja riigipoolse toetuse puudumine. Vastajad olid ka arvamusel, et CSR ei taga konkurentsieelist ning kliendi otsuse määrab siiski hind (2009:54).

Vastupidisele tulemisele jõudsid oma panku käsitlevas uurimuses Callado-Muñoz ja Utrero-González (2011: 783), kes leidsid, et kliendid hindavad CSR alaseid tegevusi, arvestavad muude teguritega kui hind, ning ettevõtte võib seeläbi ka parandada oma kasumlikkust käitudes ühiskondlikult vastutustundlikult. Veel leidsid nad, et pangad, kes vastavaid tegevusi ei rakendada võivad saada tagasilööke nii klientidelt, kui teenuste turult üldiselt. Üheselt jõudsid nad ka järeldusele (*Ibid.* 2011: 780), et CSRi rakendamine parendab ettevõtte toimimist ning ka finantsnäitajaid. Lisaks selgus, et

kliendid hindavad enim tegevusi, mis on seotud vabaaja, kultuuri või keskkonnaga. Praegusel ajal, kui konkurents pangandussektoris on mitte rahalise väärtuse iseloomuga – sarnased teenused, samal turul, on lisaväärtused olulised (Kostyuk *et al.* 2013:3).

Nagu ka eelmise alapeatüki lõpus mainiti (vt lk 21) on valitsuse poolse tegevuse aktiveerumine ettevõtte ühiskondliku vastutuse põhimõtete levitamisel toimunud just viimasel ajal, kui välja on antud standard CSRI rakendamiseks ning ka riiklik tegevuskava antud valdkonnas.

2. KREDIIDIASUTUSTE ÜHISKONDLIKU VASTUTUSE RAKENDAMINE

2.1 Krediidiasutuste ühiskondliku vastutuse rakendamine Eestis

Eestis tegutseb mitmeid panku, nende filiaale või pakutakse pangateenuseid piiriülel. Ka enamik Eesti elanikest kasutab erinevaid pangateenuseid. Hoiuste maht Eestis kokku on 11,9 mld EUR, eraisikute hoiused moodustavad neist ligikaudu poole, kehtivaid hoiuselepinguid kokku on Eestis ligikaudu 5 miljonit eurot (Finantsteenuste turg... 2012:23). Vastavalt Finantsalase kirjaoskuse uuringule Eestis (2012:13) omab 97% inimestest arveldusarvet, krediitkaart on 28% inimestest, eluaseme laen 14%-il ning väikelaen 7%-il. Inimesed kasutavad suhteliselt palju pangateenuseid ning pangad mängivad igapäeva elus suurt rolli.

Suuremate Eestis tegutsevate pankade emapangad asuvad Skandinaavias, kus on ühiskondliku vastutuse põhimõtted suhteliselt levinud ning on juba ettevõtetes praktiseeritud. Edasi antakse lühike ülevaade Eestis tegutsevate krediidiasutuste CSR tegevustest uurides nende koduleheküljel olevat informatsiooni ning majandusaasta aruannetes CSR-i kohta olevat infot. Kodulehel oleva informatsiooni sisuanalüüsi on kasutanud varem ettevõtte ühiskondlikult vastutustundlike tegevuste uurimiseks näiteks Amine *et al.* 2013 ja Bravo *et al.* 2011. Tänapäeval on koduleht olemas enamikel Eestis tegutsevatel ettevõtetel, tõenäoliselt on ettevõtte koduleht ka üks esimesi info allikaid kuhu pöördutakse ettevõtte kohta info saamiseks ehk üks esimesi kokkupuuteid ettevõttega. 49% elanikest leiab finantsasutuste kodulehtedelt selgitavat ja abistavat informatsiooni (Finantskirjaoskuse...2012:26). Samuti on kodulehtedel olevat infot suhteliselt kerge uuendada ja kaasajastada, seepärast eeldatakse käesolevat uurimust läbi viies, et kodulehel olev info on adekvaatne.

Teostatakse sisuanalüüs, esmalt uuritakse kas ettevõtte kodulehel on olemas CSRI, ühiskondliku vastutuse vmt alajaotus, kas kodulehel on olemas aruandeid CSRI kohta või on CSR aruanne üks osa majandusaasta aruandest. Seejärel uuritakse ettevõtte kodulehel avaldatud informatsiooni huvigruppide teooriast lähtuvalt, millised huvigrupid ja kuidas on esindatud. Lisaks uuritakse, kas ettevõtte poolt läbiviidavad CSR alased tegevused on pigem pika-või lühiajalise mõjuga ning võrreldakse CSR tegevusi rakendavate ja mitte rakendavate ettevõtete majandusnäitajaid.

Finantsinspektsiooni hallatavas turuosaliste nimekirjas (Krediidiasutused 2013) on toodud kaheksa Eestis tegevusloa alusel tegutsevat krediidiasutust: AS DNB Pank, AS Eesti krediidipank, AS LHV Pank, BIGBANK AS, Swedbank AS, Tallinna Äripanga AS, Versobank AS. Ning lisaks on üheksa välisriigi krediidiasutuse filiaali: AS Citadele banka Eesti filiaal, AS Unicredit Bank Eesti filiaal, Bank DNB A/S Eesti filiaal, Folkia AS Eesti filiaal, Nordea Bank Finland PLC Eesti filiaal, Pohjola Bank plc Eesti filiaal, Scania Finans AB Eesti filiaal ning Svenska Handelsbanken Eesti filiaal. Filiaal kantakse äriregistrisse, kuid filiaal ise ei ole juriidiline isik, äriühing vastutab filiaali tegevustest tulenevate kohustuste eest (Äriseadustik §384).

Käesolevas tööd analüüsitakse 14 ettevõtet. Välja jäetakse Folkia AS Eesti filiaal, Bank DNB Eesti filiaal ning Scania Finans AB Eesti filiaal. Folkia AS Eesti filiaalil puudub koduleht, Bank DNB A/S Eesti filiaalil on ühine veebileht ettevõttega AS DNB Pank, analüüsis on esindatud AS DNB Pank, ettevõtte kujundati ümber eestis tegutsevaks pangaks 2012. aastal, ning Scania Finans AS Eesti filiaalil puudub koduleht kus oleks kirjeldatud finantsalaseid tegevusi.

Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum annab vastutustundliku ettevõtluse indeksi alusel välja kvaliteedimärgist (2012 tulemused. 2013). Märgis omistatakse ettevõtetele kes on vastutustundliku ettevõtluse indeksi koondtulemuseks saavutanud vähemalt 70, maksimaalsest 100st. Kvaliteedimärgisel oli 2012. aastal kolm taset: kuld- või enam, hõbe- ja pronkstase. Nimetatud märgis anti välja 34 ettevõttele, nende seas ka kolm krediidiasutust, kes on kõik esindatud ka käesolevas töös. Swedbank AS saavutus kuldtaseme, SEB Pank AS hõbeda taseme ning Danske Bank A/S Eesti filiaal pronkstaseme.

Esimese ja teise hüpoteesi kontrollimiseks teostatakse sisuanalüüs krediidasutuste veebilehtedel leiduva info kohta. Järgnevas tabelis on analüüsitud ja võrreldud ettevõtete kodulehti ning antakse ülevaade millist infot seal leiab. Keskendutakse ettevõtete Eesti veebilehtedele ja eestikeelsetele aruannetele, emapankade ja kontsernide info ning aruanded jäetakse tähelepanuta.

Tabel 2. Info ettevõtte ühiskondliku vastutuse kohta krediidasutuste veebilehtedel

Krediidasutus	Printsiipide/ väärtuste välja toomine	On olemas alajaotus, mis pühen- datud eetikale/ CSRle	CSR tegevuste väljatoomine	Avaldatakse CSR aruandeid
AS DNB Pank	JAH	JAH	MAA osana	MAA osana
AS Eesti Krediidipank	JAH	JAH	JAH	EI
AS LHV Pank	MAA osana	JAH	JAH	MAA osana
AS SEB Pank	JAH	JAH	JAH	MAA osana
BIGBANK AS	EI	JAH	JAH	EI
Swedbank AS	JAH	JAH	JAH	MAA osana
Tallinna Äripanga AS	MAA osana	EI	EI	EI
Versobank AS	EI	EI	EI	EI
AS Citadele banka Eesti filiaal	JAH	JAH	MAA osana	MAA osana
AS UniCredit Bank Eesti filiaal	JAH	EI	EI	EI
Danske Bank A/S Eesti filiaal	JAH	JAH	JAH	EI
Nordea Bank Finland PLC Eesti filiaal	JAH	JAH	JAH	EI
Pohjola Bank plc Eesti filiaal	JAH	EI	EI	-
Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaal	EI	EI	EI	-
Osakaal veebilehel (%)	64	64	50	-
Osakaal koos MAA osana (%)	76	-	64	-
Ainult MAA osana (%)	14	-	14	36

Märkused: Majandusaasta aruanne (MAA)

Allikas: autori koostatud ettevõtete veebilehtede informatsiooni põhjal 2013

Tabelis esimene olev AS DNB Pank toob kodulehel välja põhiväärtused ning kuigi ettevõtte kodulehel ei ole eraldi välja toodud alajaotust mis oleks pühendatud sotsiaalsele vastutusele või ühiskondlikule vastutusele on seal olemas alajaotus „Sponsorlus“. Kus on kirjas, et ettevõtte toetab lapsi, sporti, ettevõtluskeskkonda ja kultuuri. Sotsiaalsele vastutusele pühendatud alajaotus on olemas ettevõtte 2012. aasta

majandusaasta aruandes. Kuigi pelgalt raha annetamine on pigem lühiajalise mõjuga, on ettevõtte heategevus projektide hulgas ka ettevõtlus keskkonda arendavaid tegevusi, mis tõenäoliselt toovad kaasa pikaajalist kasu.

AS Krediidipangal on kodulehel olemas eraldi alajaotus ühiskondliku vastutuse tarbeks. Seal on eraldi välja toodud eraldi välja toetusprojektid, toetatakse lapsi noorte õpinguid ning teadusprojekte. Ettevõtte rõhutab, et nende jaoks ei tähenda CSR lihtsalt üritustel sponsoriks olemist vaid nad tunnetavad vajadust ühiskonnas kaasa rääkida. Eraldi CSRI aruannet ei ole ning CSRI ei ole käsitletud ka 2012. aasta majandusaasta aruandes.

AS LHV pank kinnitab oma kodulehel, et võtavad sotsiaalset vastutust tõsiselt ning edendatakse sporti, kuid ka ettevõtlust ja kultuuri.

AS SEB Pank kodulehel on väga põhjalikult käsitletud ettevõtte vastutust. Välja on toodud erinevad huvigrupid ning ettevõtte on enda jaoks sotsiaalse vastutuse mõtestanud ning selles valdkonnas ka oma eesmärgid loonud. Ettevõttes on rakendatud vastutustundliku ettevõtluse mudel ning ettevõtte esitab veenvalt, et ka juhtimises on juurutatud vastutustundlik juhtimine. Ettevõtte CSR alaste tegevuste seas on välja toodud ka mitmed tegevused, mis on otseses seoses ettevõtte igapäeva tegevustega. Prioriteedid on: vastutustundlik müük ja turundus, finantskuritegevuse vastu võitlemine ja vastutustundlikuks omanikuks olemine. Ka on ettevõttel eraldi vastutustundlikkuse all välja toodud vastutus keskkonna ees ning ka tegevused sellistes valdkondades nagu paberi kasutamise vähendamine ja rohelise energia tarbimine. Ettevõttel on erinevad tegevused välja toodud väga erinevates valdkondades ning ka erinevate huvigruppide lõikes. Ettevõttel on koduleheküljel olemas eraldi alajaotus vastutustundlikkuse aruandluse jaoks, kuid kahjuks aruannet seal ei ole. Ettevõtte 2012. aasta majandusaasta aruandest selgub, et ettevõtte hakkas 2012. aastal pakkuma ka tööandja pensioni. Ettevõttel on majandusaasta aruandes välja toodud eraldi sotsiaalne vastutus ning ka tegevused selles valdkonnas. Võib öelda, et ettevõtte tegeleb sotsiaalse vastutusega väga põhjalikult ja läbimõeldult.

BIGBANK AS tegeleb samuti sotsiaalse vastutusega. Ettevõtte kodulehel on olemas eraldi jaotus sotsiaalse vastutuse jaoks, kus on nimetatud mitmed tegevused milles

ettevõtte osaleb. Peamiselt sport, kultuur ja lapsed. Ühtlasi aidatakse ka makseraskustesse sattunud inimesi. Aruandlust CSRi kohta ei ole.

Swedbank ASil on väga palju tegevusi CSR valdkonnas, eraldi on kodulehel olemas ühiskondliku vastutuse alajaotus ning tegevused on mitmetasandilised. Kodulehel on tegevused välja toodud ning jaotatud ka erinevatesse kategooriatesse. Ettevõttel on palju erinevaid tegevusi ning ka toetatakse ettevõtmisi väga erinevatest valdkondadest. Eraldi on ettevõttel ka sotsiaalsed partnerid tervise, hariduse ja ühiskonna edendamiseks. 2012. aasta majandusaasta aruandes ei ole eraldi alajaotust mis oleks pühendatud sotsiaalsele vastutusele. On info ettevõtte kliendisuhete tugevdamise kohta ning info, et ettevõtet on tunnustatud sotsiaalse vastutusega tegelemise eest.

Tallinna Äripanga AS on üks vähestest analüüsitavatest ettevõtetest kellel ei ole kodulehel üldse infot ühiskondliku vastutuse, eetika, sponsorluse ega ka annetuste kohta. Vaid viimases majandusaasta aruandes on mainitud eetikat ja diskreetsust, rõhutatakse seaduste täitmist.

Versobank AS-il ei ole kodulehel infot ettevõtte ühiskondliku vastutuse, sponsorluse ega ka lähedastel teemadel. Kodulehel rõhutatakse huvigruppide klientide ja töötajate tähtsust. Ka viimases majandusaasta aruandes ei ole infot ühiskondlikult vastutustundlike tegevuste kohta tuuakse välja, et ettevõttele ei ole juhendi „Hea Ühingujuhtimise Tava“ järgimine kohustuslik. Taoline tegevus vastandub ettevõtte ühiskondliku vastutuse põhimõtetega.

Citadele banka Eesti filiaali kodulehel on eraldi olemas alajaotus ettevõtte väärtuste kohta, kus on nimetatud ka kliendid ja koostööpartnerid ning soov olla ühiskondlikult vastutustundlik pank. Tegemist on ühe vähestest analüüsitavatest ettevõtetest kellel on majandusaasta aruandes oluliselt rohkem infot ühiskondliku vastutuse kohta. On olemas info, et ettevõtte toetas paraolümpia spordi arengut Lätis ning soodustati emade siirdumist ettevõtlusesse. Samuti on toodud välja info ettevõtte töötajate pühendumise uuringu kohta.

AS UniCredit Bank Eesti filiaali kodulehel ei ole infot ettevõtte eetiliste väärtuste ega ka ühiskondlikult vastutustundlike tegevuste kohta. Taolist infot ei ole ka ettevõtte 2011. majandusaasta aruandes, 2012. aasta aruannet ei olnud ettevõtte veel oma

kodulehel avaldanud. Nii kodulehel, kui aruandes oli välja toodud huvigruppidest klientide olulisus. Ettevõtte kodulehele oli veel lingitud ka brošüür, kus oli välja toodud ettevõtte väärtused ning erinevate huvirühmade olulisus.

Danske Bank A/S Eesti filiaalil on kodulehel olemas alajaotus filantroopiliste tegevuste kohta. On ka info et ettevõtte on ühiskondlikult vastutustundlik ning, et ettevõttel on soov arendada haridus-, teadus-, ja kultuurielu ning seeläbi kogu ühiskonda. Samuti on toodud ülevaade ettevõtte ühiskondlikult vastutustundlikest tegevustest. Ettevõtte ei olnud veel 2012. aasta majandusaasta aruannet avaldanud, kuid 2011. aasta aruandes ei ole CSRI teemat käsitletud.

Nordea Bank Finland PLC Eesti filiaali kodulehel on olemas eraldi alajaotus sponsurluse kohta ning ettevõtte tunneb vastutust kohaliku elu edendamises. Ettevõtte on toetanud põhiliselt filmifestivale ja sporti. Huvigruppidest tuuakse välja kliendid. 2012. aasta majandusaasta aruannet ei ole ettevõtte avaldanud, 2011. aasta aruandes infot ühiskondliku vastutuse kohta ei ole.

Pohjola Bank plc Eesti filiaali kodulehel on välja toodud eraldi alajaotus ettevõtte väärtuste kohta, kus esitatud põhimõtted selles valdkonnas. Eraldi tegevusi ei ole välja toodud. Huvigruppidest on esitatud kliendid, partnerid ja töötajad. Eestikeelset majandusaasta aruannet ettevõtte kodulehel ei ole. Inglise keeles on kogu grupi kohta infot ettevõtte sotsiaalse vastutuse kohta, Eesti tegevuste kohta ei ole.

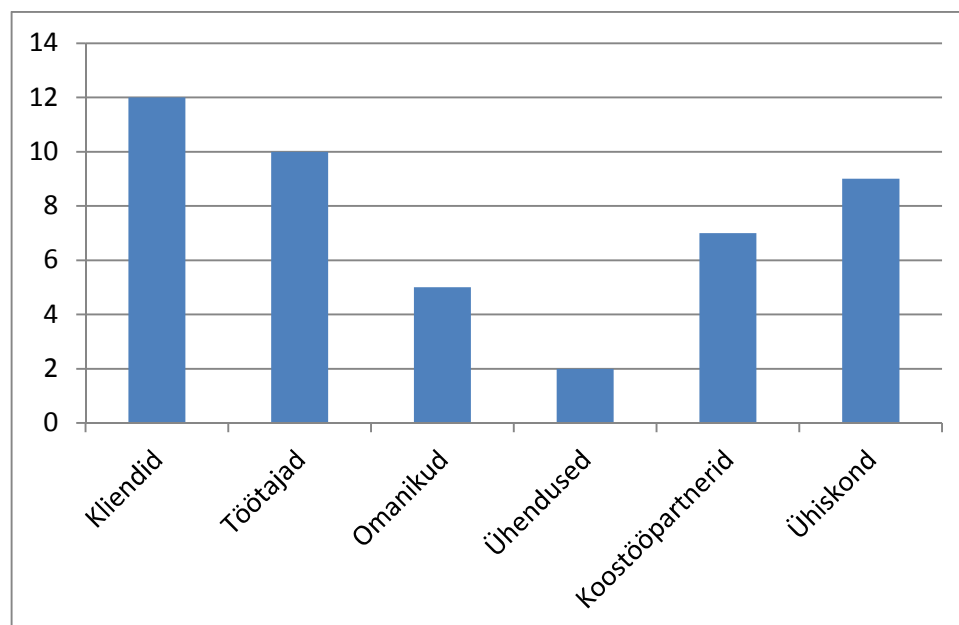
Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaalil ei ole eestikeelsel veebilehel välja toodud infot ettevõtte väärtuste ega CSRI kohta. Inglisekeelselt on lisatud info kogu grupi üldiste tegevuste kohta, on näha, et grupi tasandil tegeletakse ettevõtte sotsiaalse vastutusega, kuid Eesti keskselt seda infot ei leia. Majandusaasta aruannet Eesti filiaali kohta samuti ei ole.

Analüüsitud krediitiasutustest 64% on kodulehel avaldatud info, mis puudutab ettevõtte põhimõtteid või hinnanguid väärtustele, lisandub veel 14% kellel on vastav info majandusaasta aruandes, mis on ka kättesaadav ettevõtte veebilehelt. 64% ettevõtetest on kodulehel olemas info, mis kus otseselt käsitletakse CSRI, vastutust ühiskonnas või rolli ühiskonnas. 50% ettevõtetest toob konkreetselt välja millised on nende tegevused ühiskondliku vastutuse teemal ning lisaks 14% kajastavad seda infot oma

majandusaasta aruandes. Üksi analüüsitud ettevõtetest ei avalda konkreetselt CSR aruannet, 36% ettevõtetest kirjeldavad neid tegevusi oma majandusaasta aruannetes. Kahel ettevõttel ei olnud eestikeelset aruannet. Kusjuures, üldjuhul ei avaldanud ettevõtted rohkelt informatsiooni CSRI kohta nii veebilehel, kui majandusaasta aruandes, pigem oli valitud üks.

Üldiselt võib veebilehtedel avaldatud informatsiooni alusel öelda, et Eestis tegutsevate krediitiasutuste seas on CSR küllaltki levinud, üks krediitiasutus sai ka ühiskondlikult vastustundliku ettevõtte kvaliteedimärgise kuldtaseme. Rohkem, mitmekülgsemaid ja eri valdkondi hõlmavaid tegevusi ja defineeritud põhimõtteid oli kahel kõige suuremat turuosa omaval ettevõtte, AS Swedbank ning AS SEB Pank, kelle käes kokku on 67% (Eesti Finantsteenuste... 2012: 23) hoiuste mahust. Kuigi AS SEB Pank sai indeksis hõbeda taseme, on sel ettevõttel kodulehe andmetel rohkem CSR tegevusi mis on integreeritud ettevõtte igapäevaellu nt vastutustundliku juhtimismudeli rakendamine, peakontori puhul ainult rohelise energia kasutamine.

Huvigruppidest tuuakse konkurentsilt kõige enam välja kliente seejärel töötajaid (vt joonis 5). Üldjuhul täpsemalt ei ole selgitatud, kuidas nendele huvigruppide vajadustega arvestatakse. Mõnedel juhtudel on ettevõtte kodulehel tagasiside ankeet ning ettevõtted viivad läbi ka klientide ning töötajate rahulolu uuringuid. Mainitakse ka ühiskonda üldiselt, omanikke/aktsionäre, koostööpartnereid.

Joonis 5. Ettevõtete CSRis toodud huvigruppide esindatus (krediidiasutuste veebilehed 2013, autori koostatud).

Paljudel ettevõtetel on erinevaid CSR alaseid tegevusi enam ning ühtlasi tegeletakse ka väga erinevate valdkondadega. Väga palju mainitakse puudust tunnetavate laste toetamist. Väga populaarne on ka spordi (terviseradade rajamine, mõne võistkonna/spordiala toetamine) ja kultuuri toetamine ning arendamine. Samuti keskendutakse suhteliselt palju ka ennetavatele tegevustele, laenu nõustamise koolitused, ettevõtlusega alustamise koolitused. Et inimesed saaks ise ennest aidata enne, kui nad probleemidesse satuvad. Lisaks tuuakse välja ka looduskeskkonna säästmine. Hulk tegevusi on lühiajalise mõjuga (annetused, sponsorlus), kuid on ka tegevusi, mille mõju jääb ühiskonnas pikemaks ajaks kestma (läbiviidud koolitused, rajatud terviserajad).

Kolmanda hüpoteesi kontrollimiseks võrreldakse ettevõtte finantsnäitajaid ja CSR tegevuste rakendamist. Paljud allikad väidavad, et CSR tegevused on ettevõttele kasumlikud. Tabelis 3 on toodud analüüsitava ettevõtete finantssuhtarvud iseloomustamaks nende kasumlikkust. Sarnast meetodit on oma töös kasutanud ka Maria-Gaia Soana (2011). Omakapitali rentaablus (ROE – *Return on Equity*) väljendab, kui palju kasumist teenitakse iga omakapitali euro kohta. ROE avaldub (Roos *et al.* 2012: 278):

$$(1) ROE = \frac{\text{puhaskasum} / \text{kahjum}}{\text{omakapital}} \times 100 \%$$

Varade rentaablus (ROA – *Return on Assets*) näitab, kui palju teenib ettevõtte kasumit iga vara euro kohta. ROA avaldub (Roos *et al.* 2012: 278):

$$(2) ROA = \frac{\text{puhaskasum} / \text{kahjum}}{\text{kogu vara}} \times 100 \%$$

Käiberrentaablus ehk tegevustulukus (kasumimarginaal, PM – *profit margin*) näitab müügikäibe iga rahaühiku tasuvust. See näitab, mitu protsenti müügikäibest jääb ettevõttele kasumiks (Kõomägi 2006: 128). Käiberrentaablus, puhaskasumi järgi (puhastulukus) avaldub (Roos *et al.* 2012: 278):

$$(3) PM = \frac{\text{puhaskasum} / \text{kahjum}}{\text{kogu tulu}} \times 100 \%$$

Ettevõtte maksevõime analüüsimisel on oluline eristada võõrkapitali ja omakapitali osa, selleks arvutatakse võlakordaja (DR), mis näitab kui suure osa ettevõtte kogukapitalist, passivast, moodustavad võlgnevused, võlakordaja avaldub (Kõomägi 2006: 138):

$$(4) DR = \frac{\text{võõrkapital}}{\text{kogu kapital}} \times 100 \%$$

Veebilehtede sisuanalüüsist selgus, et peaaegu üldse ei too ühiskondlikult vastutustundlikke tegevusi välja Vesrsobank ja Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaal. ROE tulemused on neil vastandlikud. Samas ei ole ROE kõikide analüüsitud krediitiasutuste puhul hea näitaja kuna välispanga filiaalidel ei ole adekvaatse omakapitali kohustust (Pankade laenukahjumis...2009: 1) ning negatiivse omakapitali puhul ei saa ka ROEd arvutada. 2012. aastal oli omakapital negatiivne vaid ühel pangal, Pohjola Bank plc Eesti filiaalil, varasematel aastatel on see olnud nii (vt lisa 4) Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaalil, Bank DNB A/S Eesti filiaalil, AS Citadele banka Eesti filiaalil ja AS Unicredit Banks Eesti filiaalil. Kuigi filiaalidel ei ole omakapitali kohustust ei ole omakapitali negatiivne väärtus siiski positiivne aspekt. Kuna omakapital, omanike poolt panka investeeritud vahendid, on vajalikud hoiustajate poolt panka paigutatud raha ohutuse tagamiseks ning selle suurus näitab, kui palju võib pank vahendeid kaotada ilma ohustamata oma hoiustajaid (Pangandus...2013). Näiteks Danske ja Nordea filiaalidel on omakapital olnud positiivse väärtusega.

Versobank teenib kahjumit ning ROE on negatiivne. Handelsbanken on suutnud kasumit teenida samas summas, mis tal on omakapitali. Kolm krediidasutust kes olid esindatud ühiskondliku vastutuse indeksis on ka suhteliselt heade ROE tulemustega, omades teist, kolmandat ja neljandat kohta ning kõik need ettevõtted on kasumlikud. ROA näitajad on nendel ettevõtetel kõige paremad ning lisaks on ROA näitaja SEB ja Swedbankiga võrdne BIGBANKil kes oli samuti on kodulehel ettevõtte ühiskondlikku vastutust kajastanud.

Käiberentaabluse näitaja on kõige kõrgem Danske Bank A/S Eesti filiaalil kes tegeleb kodulehel avalikustatud info andmetel ühiskondliku vastutusega, samuti on SEB ja Swedbanki käiberentaabluse näitajad suhteliselt head. Kõige kehvemad käiberentaabluse näitajad on Versobankil ja Pohjola, Versobankil ei ole üldse viiteid ühiskondliku vastutusega tegelemise kohta, Pohjola on neid suhteliselt vähe. Pohjola on ka ainuke analüüsitud ettevõtetest kellel on 2012. aasta näitajate alusel võlakordaja üle 100%, tingitud negatiivsest omakapitali väärtusest.

Tabel 3. Krediidasutuste finantssuhtarvud 31.12.2012 seisuga

Ettevõtte	ROE	ROA	PM	DR
Bigbank AS	9	2	10	82
Danske Bank A/S Eesti filiaal	50	3	88	94
AS DNB Pank	3	1	28	81
AS Eesti Krediidipank	6	0	10	92
Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaal	100	0	11	100
AS LHV Pank	-11	-1	-11	95
Versobank AS	-47	-6	-172	88
Nordea Bank Finland PLC Eesti filiaal	2	1	33	51
AS Citadele banka Eesti filiaal	-2	-1	-61	63
AS SEB Pank	11	2	43	85
Swedbank AS	16	2	52	85
AS Unicredit Banks Eesti filiaal	16	1	25	94
Tallinna Äripanga AS	6	1	22	87
Pohjola Bank plc Eesti filiaal	OK neg	-1	-229	101

Märkused: Omakapital negatiivne (OK neg), mõõtühik %

Allikas: Krediidasutuste bilans 2013, Krediidasutuste kasumiaruanne 2013, autori koostatud

Lisas 4 on toodud krediidasutuste näitajad viimase 5 aasta kohta. Versobank, kes ei tegelenud väga põhjalikult ettevõtte ühiskondliku vastutusega on olnud kahjumis

viimased viis aastat. Kaks panka kes tegelevad CSRga kõige rohkem on samuti olnud kahjumis finantskriisi ajal aastatel 2008-2009, kuid suhteliselt vähem, kui teised. Parem näitaja on BIGBANKil, kes on tootnud kasumit ning ka Nordea Eesti filiaalil on suhteliselt stabiilsed näitajad. Kasumit teenis sel perioodil ka LHV pank, kel oli suhteliselt vähe tegevusi CSRi vallas, kuid 2009. aastal ettevõtte alles sisenes turule. Võlakordaja on teistest ettevõtetest tunduvalt madalam olnud Nordeal ning pidevalt väga kõrge, üle 100% Pohjola Eestis tegevusloa alusel tegutsevatest krediidasutustest on võlakordaja kõige kõrgem LHV Pangal ning sarnase tulemusega on ka AS Eesti Krediidipank

Veebilehtede sisuanalüüsist selgus, et peaaegu üldse ei too oma ühiskondlikult vastutustundlikke tegevusi välja Versobank ja Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaal. ROE tulemused on neil vastandlikud. Versobank teenib kahjumit ning ROE on negatiivne. Handelsbanken on suutnud kasumit teenida samas summas, mis tal on omakapitali. Kolm krediidasutust kes olid esindatud ühiskondliku vastutuse indeksis on ka suhteliselt heade ROE tulemustega, omades teist, kolmandat ja neljandat kohta ning kõik need ettevõtted on kasumlikud. ROA näitajad on nendel ettevõtetel kõige parem ning lisaks on ROA näitaja SEB ja Swedbankiga võrdse BIGBANKil kes oli samuti on kodulehel ettevõtte ühiskondlikust vastutusest rääkinud.

Kuna laenudest ja nendega kaasnevatest probleemidest on palju räägitud. Analüüsitakse järgnevas tabelis krediidasutuste poolt väljastatud laene ja seda, kui suure osakaalu väljastatud laenudest on nad pidanud alla hindama ning kas ettevõtte on aruande aasta lõpus deklareerinud kasumi või kahjumi.

Viimasel aastal on pidanud kõige suurema osa väljastatud laenudest alla hindama Versobank, kes ei tegele ka sotsiaalse vastutusega, ettevõtte on ühtlasi deklareerinud kahjumi. Teisel kohal on BIGBANK kes on pidanud 12% laenudest alla hindama, kui ettevõtte on aasta lõpetanud kasumiga. Peale Versobanga on kahjumiga lõpetanud veel kolm krediidasutust ning neist ükski ei tegelenud CSRiga või oli seda väga vähe.

Kõige rohkem CSRiga tegelevad ettevõtted on laenude alla hindluse osakaalu arvestades suhteliselt keskmiselt toime tulnud, kuid nad kõik on kasumis.

Tabel 4. Krediidiasutuste väljastatud laenude allahindlus ja aruandeaasta kasum/kahjum seisuga 31.12.2012

Ettevõte	Laenude alla hindlus (tuh EUR)	Osa laenude kogusummast (%)	Aruandeaasta kasum/kahjum (+/-) (tuh EUR)
Bigbank AS	36790	12	5622
Danske Bank A/S Eesti filiaal	68504	4	63125
AS DNB Pank	23280	5	2694
AS Eesti Krediidipank	3358	2	1464
Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaal	609	1	645
AS LHV Pank	1107	1	-1637
Versobank AS	4683	23	-3536
Nordea Bank Finland PLC Eesti filiaal	23398	1	27128
AS Citadele banka Eesti filiaal	454	1	-1567
AS SEB Pank	80654	3	59275
Swedbank AS	108781	2	192103
AS Unicredit Banks Eesti filiaal	7881	4	2581
Tallinna Äripanga AS	792	2	982
Pohjola Bank plc Eesti filiaal	0	0	-1249

Allikas: Krediidiasutuste bilans 2013, Krediidiasutuste kasumiaruanne 2013, autori koostatud

Lisas 6 on välja toodud ettevõtet näitajad viimase viie aasta jooksul. Kõige suurema osakaalu laene on alla hinnanud viimase viie aasta jooksul keskmiselt samuti Versobank AS. 2008. aastal oli teistest suurem osakaal alla hinnatud laene AS Unicredit banks Eesti filiaalil. SEB Pank AS ja Swedbank AS on läbi viie aasta suhteliselt stabiilsete näitajatega. Suhteliselt suure osa on laene alla hinnanud ka BIGBANK AS, viimasel neljal aastal keskmiselt 10-15%, kuid ettevõtte ei ole olnud sel perioodil kahjumis.

Üldiselt võib öelda, et ühiskondliku vastutusega tegelevatel krediidiasutustel on head tulemused. Kehvamate majandustulemustega on ettevõtted, kes ei tegele üldse ühiskondliku vastutusega ning on pidanud kõige rohkem võrreldes teistega laene alla hindama ning ettevõtte on olnud ka pikalt kahjumis. Ettevõtte ühiskondliku vastutusega tegelevatel ettevõtetel on head majandustulemused, kindlasti mitte kehvemad, kui neil ettevõtetel, kes ei tegele ühiskondliku vastutusega. Siit võib leida kinnitust alapeatükis 1.1 lk 13 esitatud postulaadile, et enne peavad ettevõtted olema kasumis, kui saavad tegeleda ühiskondliku vastutusega.

2.2 Krediidiasutuste tegevuste eripärad ühiskonnas

Üks viimasel ajal rohkem probleeme tekitanud ja finantsasutustega seonduv ala on laenud. Nagu ka eelmisel alapeatükis mainitud 28% inimestest krediitkaart, 14% on eluasemelaen ja 7% on väikelaen, kõik need inimesed kasutavad finantsasutuste vahendeid ja omavad finantsasutuse ees kohustusi.

Finantsasutustel on üldjuhul kasumlik raha laenata, kuna ettevõtte teenib selle pealt tulu. Ka laenuturul on turuliidriks Swedbank ja teisel kohal SEB Pank, laenuturumaht on 14,1 mld EUR ning 49% neist on laenud eraisikutele, enamus neist (83 %) on eluaseme laenud (Eesti finantsteenuste turg 2012:6).

Neljanda hüpoteesi kontrollimiseks käsitletakse käesolevas alapeatükis eluasemelaene ja nende mõjusid, et uurida kas krediidiasutused on ka laenutegevuses vastutustundlikud. Kuna eluasemelaen võetakse reeglina mitmekümneks aastaks ja mõjutab seeläbi inimese ja tema perekonna elu pikaajaliselt ning eeldab seepärast vastutustundlikku käitumist nii klientide, kui ka krediidiasutuste poolt.

Tabelis 5 on esitatud viimaste aastate laenuinfo ja keskkonda iseloomustavad näitajad. Laenud on näidatud lepingulistest väärtustes, ilma allahindluse ja tekkepõhise intressita ning laen on tähtjaks tasumata, kui graafikujärgne põhiosa või intressimakse ei ole tähtjaks laekunud ning 60 päeva on tähtja möödumisest. Võrreldes 2004. aastaga on kõikide näitajate väärtused suurenenud, kõige suuremaid muutusi võib täheldada 2007. ja 2008. aastal.

Selgub, et üks suurimad muutusi on teinud läbi üle 60 päeva tasumata eluasemelaenud jääk ja nende osatähtsus portfellis, antud näitajate väärtus on mitmekordistunud. Samas ei ole samavõrd sel perioodil suurenenud eluasemelaenude jääk, antud näitaja kasvas rohkem 2005. ja 2006. aastal. Seega on 2007. ja 2008. aastal jäänud võlgu pigem 2005. ja 2006. aastal võetud laenude eest. Järgnevatel aastatel on sama trend jätkunud ja 2009. ning 2010. aastal on võlgu olev laenujääk pidevalt kasvanud, moodustades ~4% kogu laenuportfellist. Võlgu jäämine on kindlasti kasvanud osalt ka seetõttu et 2009. aastal on keskmine bruto kuupalk vähenenud.

Tabel 5. Eluasemelaene ja keskkonda iseloomustavad näitajad viimastel aastatel, aasta lõpu seisuga

Näitaja	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Keskmine brutokuupalk (EUR)	514	516	601	724	825	783	792	839	-
Korteri keskmine ruutmeetri hind (EUR)	466	694	1014	1159	1007	635	640	706	758
Eluasemelaenude jääk (mln EUR)	1495	2618	4277	5626	6209	6111	5973	5882	5846
Üle 60 päeva tasumata eluasemelaenude jääk (mln EUR)	5	7	8	28	111	250	234	190	131
Üle 60 päeva tasumata eluasemelaenude osatähtsus laenuportfelligist (%)	0,4	0,3	0,2	0,5	1,8	4,1	3,9	3,2	2,2

Allikas: Kodumajapidamistele antud...2013, Tähtajaks tasumata... 2013, Eesti majanduse... 2013. autori koostatud

Tabeli järgi võib arvata, et 2007. aastal anti välja kõige suuremaid laene, kuna siis on olnud korteri keskmine ruutmeetri hind kõige kõrgem, lähedasse perioodi jääb ka kõige kõrgem bruto kuupalk, ehk ilmselt oli siis inimestel kõrgema palgaga kergem ka laenu saada, ilmselt osalt ka nende klientide arvelt on suurenenud võlg 2009. aastal. Tabelis tuleb ka ilmekalt välja, kuidas 2008. a ja 2009. aasta vahel on korteri keskmine ruutmeetri hind langenud, ehk klientide vara, mille ostmiseks nad on võtnud laenu kaotas suure osa oma väärtusest, ~ 37%.

See tulemus on kooskõlas eelmises alapeatükis välja tooduga, kus sel perioodil hinnati alla kõige rohkem laene. Ettevõtte ühiskondliku vastutusega tegelevatel ettevõtetel oli selliseid laene vähem ehk võib arvata, et need pangad on olnud oma laenupoliitikas vastutustundlikumad ning huvigruppide vajadusi on paremini arvestatud. Kliendid üldjuhul ei soovi sattuda makseraskustesse ning omanikud, ei soovi, et ettevõtte kasumi vähenemist läbi laenude allahindamise.

Väljastatud laenude tähtajad ja nende osatähtsus on esitatud tabelis 6. Nagu näha on hakatud välja anda järjest pikema tähtajaga laene. 2004. aastal on avaldatud andmetes on kõige pikemaks laenutähtajaks märgitud üle 10 aasta, kuid kuna sinna segmenti kuulub üle 80 % laenudest ning perioodi pikkuse ülemmäär ei ole määratletud võib arvata, et seal grupis on ka laenud mille tähtajad võivad olla üle 20 või 30 aasta. Täpsemalt ei ole andmed kahjuks kättesaadavad ning seetõttu puudub tabelis võimalus

võrrelda laenu tähtaegu samaselt pikema perioodi jooksul, kuna erinevatel aastatel on muudetud näitajate väärtusi.

Tabel 6. Kodumajapidamistele väljastatud laenude osakaal tähtaegade järgi aastate kaupa

Näitaja	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011
Tähtajata	-	-	0,0	0,0	0,04	0,00	-	-	0,00
Kuni 3 kuud	0,01	0,01	0,01	0,01	0,05	0,04	0,05	0,15	0,12
3-6 kuud	0,02	0,02	6,01	0,03	0,03	0,10	0,07	0,17	0,03
6 kuni 12 kuud	0,27	0,26	0,58	0,44	0,31	0,32	0,26	1,00	1,14
1-3 aastat	0,75	0,74	1,04	1,50	1,31	1,31	0,97	3,63	1,64
3-5 aastat	2,44	2,59	2,30	2,40	2,37	1,71	1,92	2,56	2,91
5-10 aastat	15,90	9,74	6,97	6,21	6,22	6,32	6,47	8,29	8,11
Üle 10 aasta	80,59	-	-	-	-	-	-	-	-
10-20 aastat	-	37,37	29,31	26,29	25,43	25,48	25,18	26,02	25,30
20-25 aastat	-	19,46	16,36	15,37	-	-	-	0,00	0,00
Üle 25 aasta	-	29,81	43,36	47,76	-	-	-	-	-
20-30 aastat	-	-	-	-	46,03	46,63	47,06	43,14	42,27
30-40 aastat	-	-	-	-	17,42	17,33	17,28	14,48	17,83
Üle 40 aasta	-	-	-	-	0,80	0,75	0,74	0,64	0,64

Märkused: mõõtühik %

Allikas: Laenujääk kliendigrupi...2013. autori arvutatud ja koostatud

Lahtrites tähistavad kriipsud andmeid mida ei ole, ehk millise tähtajaga laene antud perioodil ei väljastatud. Suhteliselt marginaalse hulga moodustavad alla aastase tähtajaga laenud ning vähe on ka üle 40 aastase tähtajaga laene. Kui tabelit jälgida ilmneb asjaolu, et 2005. oli laene kõige rohkem tähtajaga 10-20 aastat (37,37%) ning juba 2006. aastal oli kõige rohkem (43,36%) laene tähtajaga üle 25 aasta, järgmisel aastal on vastav näitaja samuti kõrgem. 2008., 2009. ja 2010 aastal samuti püsinud osatähtsus kõige kõrgem just laenude osas, mille tähtaeg on 20-30 aastat. 30-40 aastaste tähtaegadega laenude osatähtsus on püsinud perioodil, mil see segment on eksisteerinud, valdavalt stabiilsena ~17% juures.

Üldjoontes on ilmnenu, et inimesed võtavad laena järjest pikemateks perioodideks, laenu perioodide pikenemine viimastel aastatel võib seotud olla ka asjaoluga, et keskmine brutokuupalk langes 2008. aastal ning kliendil pikendasid oma laenude tähtaegu selleks, et saavutada väikesem kuumakse. Samas tähendab see inimestele

pikemaajalisi kohustusi, vajadust omada stabiilset igakuist sissetulekut ning pikemaajalist planeerimist.

2012. aastal viidi Eestis läbi uuring „Finantsalane kirjaoskus Eesti elanike seas“, mis uuris mitmeid finantsteenuste tundmise ja raha kasutamisega seotud aspekte. Uuringu käigus küsitleti 1513 Eesti elanikku. Uuringust selgus, et pere-eelarve on koostatud 33% elanikest (Finantsalane ... 2012:32). Muret tekitab on näitaja, et vaid 64 % maksab arved alati õigeaegselt (*Ibid.*: 32), ehk potentsiaalselt võib 36% teenuste kasutajatest olla lühi-või pikaajalised võlglast. Vaid 55% elanikest hoiab oma rahaasjadel hoolikalt silma peal (*Ibid.*: 35).

Kuna inimesed loovad eluasemelaene võttes pikaajalisi suhteid krediitiasutustega peaks olema mõistlikum valida koostööpartner kes käitub vastutustundlikult. Kuna samast uuringust selgub, et 33% vastanutest on kahetsenud laenu võtmist (Finantsalane...2012:29).

Positiivne on näitaja, et 69% inimestest peab finantsteenuse pakkuja puhul oluliseks usaldusväärsust, mis näitab, et inimestele on ettevõtte maine oluline ning CSRga tegelevatel ettevõtetel on siin eelis.

Lisaks on 37% (Finantsalane...2012:35) elanikest juhtunud viimase 12 kuu jooksul, et sissetulek ei kata kulusid. (*Ibid.*:36). 55% inimestest kasutas sel juhul mingit laenamise liiki: sõpradelt laenamine, pantimine, kiirlaen, krediitkaart. Ning on ka neid kes jätavad lihtsalt finantskohustused täitmata.

Uuringu tulemustest selgus, et Eesti elanik, ei tunne end finantsteenustes orienteerudes väga kindlalt, ning pigem tihti lähtub klienditeenindaja nõuannetest. Kuna klient ei pruugi ise teenuse sügavamalt sisu aduda, võis ka see olla üks põhjustest miks on suhteliselt suur hulk eluasemelaene maksetähtaja üle 60 päeva ületanud (vt tabel 5 lk 41.). Peamiseks diferentseerivateks tunnusteks on haridustase ja sissetuleku suurus.

Kuna hetkel ei pruugita finantsalaseid teadmisi üldhariduskoolides õpetada, majandus-ja ettevõtlusõpe on gümnaasiumis valikkursuseks (Gümnaasiumi riiklik..2011) ning suur osa ühiskonnaliikmeid käisid koolis varem, kui see õpe ei olnud ka valikainete seas. Kuid panga klienditeenindajalt saadava informatsioon võib olla kallutatud seetõttu on

oluline, et klient valiks oma koostööpartneriks ettevõtte kes käitub eetiliselt ja vastustundlikult ning jagab vastavalt ka kliendile nõuandeid.

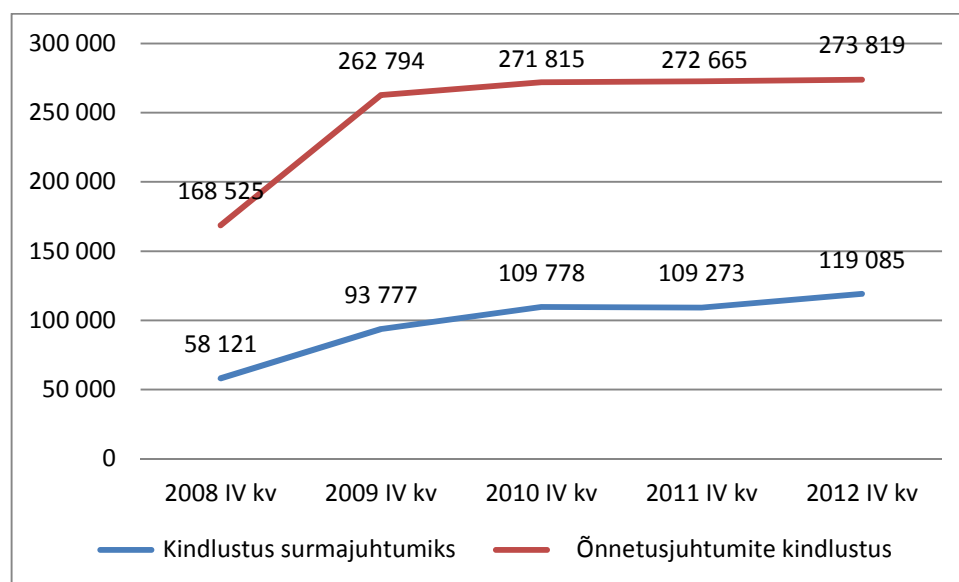
Abistavaks portaaliks võib olla ka finantsinspektsiooni poolt loodud finantsküsimusi arutlev veebikeskkond Minuraha (www.minuraha.ee). Nimetatud veebisait võimaldab võrrelda erinevate pankade teenuseid ja teenustasusid, sisaldab informatiivset materjali ja annab ka nõu kuhu tuleks probleemide korral pöörduda.

Nimetatud veebiportaali võrdlustabelist tuleb välja, et näiteks noortele ja seenioritele on paljude asutustel kehtestatud eraldi soodushinnakiri. Samaselt selgub ka, et suure osa teenuste puhul on soodsam variant kasutada seda teenust interneti vahendusel (Teenustasude võrdlustabel 2012). Suur vahe on panga teenustasude hinnas, näiteks pangasisene ülekanne on internetipangas oluliselt soodsam võrreldes ülekandetasuga pangakontoris, nimelt internetis saab toiminguteostada tasuta või 16 eurosendi eest, kuid pangakontoris on teenuse hind 1-2€ (Teenustasude võrdlustabel 2012). On mõistetav, et interneti teel on teenuste tarbimine soodsam, kuna sel juhul on tegemist iseteenindusega, kuid kahjuks ei ole soodsam teenus kättesaadav neile kel puudub tehniline valmisolek või oskus iseseisvalt pangateenuseid tarbida.

Et kliendid end pikaajaliselt finantsettevõttega sidudes kindlamat tunneks on turule toodud ka laenukindlustused. Laenukindlustused sarnanevad üldjoontes kõige enam elukindlustustele, peamine erinevus seisneb selles, et poliisis on soodustatud isikuks laenuandja, ehk kindlustusjuhtumi korral saab hüvitise laenuandja. Hüvitis määratakse protsendina laenujäägist. Üldjuhul on kindlustusjuhtumiks kindlustatud isiku surm, mõnedes lepingutes ka õnnetusjuhtum. Vähesemal määral pakutakse kindlustust töökaotuse puhul, antud võimalust kindlustusseltsid konkreetselt ei pakugi, seda teenust pakuvad pangad. Ning teenus näeb ette, et laenu osamaksed tasub kindlustuseandja töötuse perioodil, mille maksimaalne pikkus on üldjuhul lepingus määratud. (SEB Laenukindlustuse kindlustustingimused 2008, Riski- ja laenukindlustuse tingimused 2011, Laenukindlustuse (LH'2011) tingimused 2011).

Järgnev joonis 6 näitab ilmekalt, et viimastel aastatel on suurenenud inimeste arv, kes kindlustavad oma elu surmajuhtumiks või õnnetusjuhtumiks. Kõige järsemat tõusu võib täheldada 2009. aasta, ehk vahetult peale majanduskriisi, ilmselt oli sellel seos eelneva

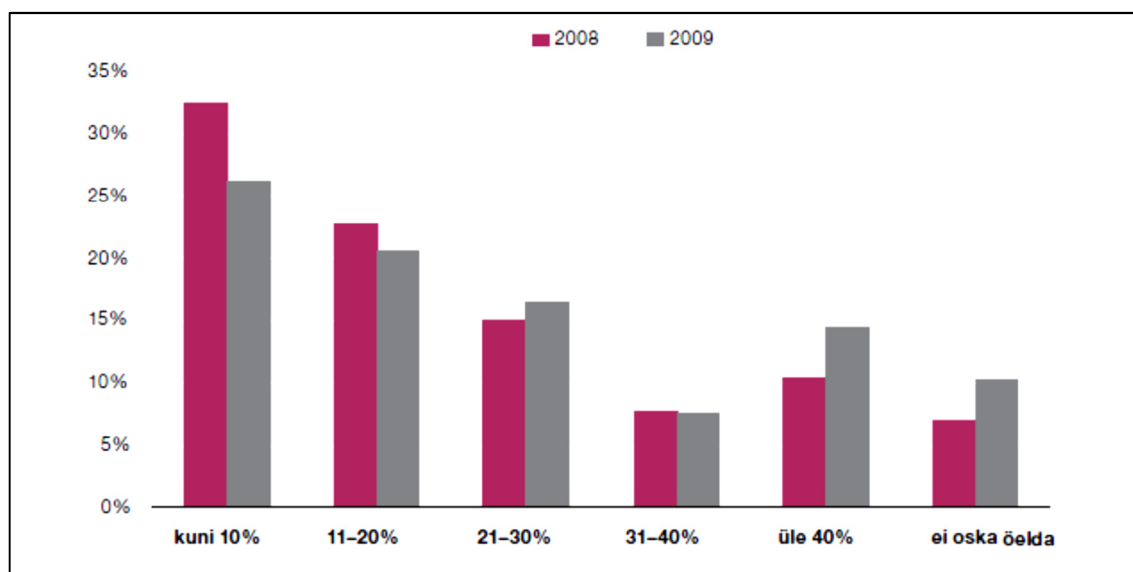
majanduskriisiga, mille tõttu inimesed kaotasid töö ning ka igakuise sissetuleku, mis tegi laenu teenindamise keeruliseks. Majanduslanguse perioodil ilmselt kliendid mõistsid, et kindlustus vähendab riske. Kindlustus aitab perel toime tulla, luues finantspuhvri, juhuks kui toitja sureb või kaotab töövõime ning igakuiselt laekuvad summad kaovad.

Joonis 6. Jõusolevad kindlustuslepingud (Elukindlustuse lepingud 2013, autori koostatud joonis).

Samas on igakuised kindlustusmaksed lisakulutus, mis samuti koormab pere kassat, kuid pakub turvatunnet juhuks, kui pere toitjaga peaks midagi juhtuma.

Nagu selgub jooniselt 7 on 2009. aastal tõusnud just nende inimeste arv, kelle sissetulekust üle 40% kulub laenumakseteks. Samuti selgub, et vähenenud on nende laenuomanike arv kelle sissetulekust kulub laenuteenindamiseks kuni 20%. Järelikult suureneb järjest nende inimeste osakaal kelle igakuised laenumaksed on suuremad. Muret tekitav on ka asjaolu, et lisandunud on inimesi, kes ei oska öelda, kui suure osa oma sissetulekust nad igakuiselt laenu teenindamiseks kulutavad.

Joonis 7. Kuiste laenumaksete osakaal pere sissetulekus (Finantsstabiilsuse ülevaade 2/2009. 2009:24).

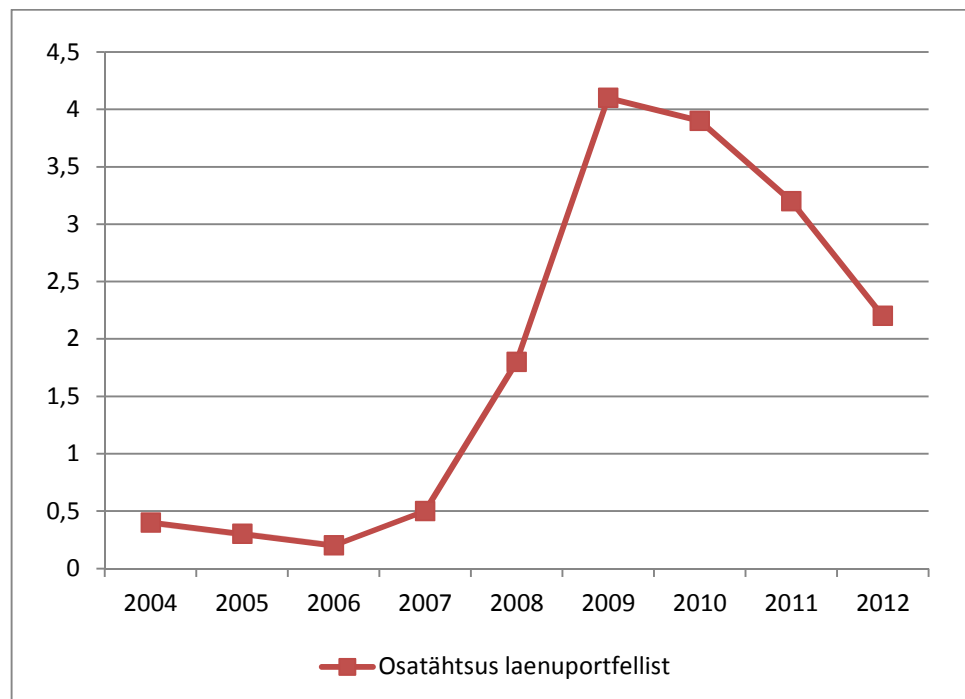
Laenumaksete osakaalu suurenemine võrreldes sissetulekuga on sealjuures üllatav, et samal perioodil EURIBOR pidevalt langenud (Finantsstabiilsuse ülevaade 2/2009 2009:23) ning sellest tulenevalt ka laenu intress, kuid hoolimata sellest on laenumaksete osatähtsus sissetulekute suhtes suurenenud. Suure tõenäosusega on ka klientide sissetulekud samal perioodil vähenenud, mis kajastub ka tabelis 5 (vt lk 37), kus selgub, et sel perioodil on keskmine brutosissetulek vähenenud ~40 euro võrra.

Nagu on kirjas ka Eesti Finantsstabiilsuse ülevaates 1/2011 (2011:25) on pangad alates 2009. aasta teisest poolest aktiivselt tegelenud laenude restruktureerimisega. Pikas perspektiivis võib restruktureeritud laenud jagada tavapärasteks ja probleemseteks. Tavapärased on peamiselt lühiajalised maksepuhkused ja väiksemad maksegraafiku muudatused. Probleemsed on need restruktureeritud laenud, mille korral kliendil juba on või kohe ilmnevad raskused graafikujärgsete maksete tasumisega. Erasisikust jaeklientide makseraskused on üldjuhul seotud tööturu arenguga, näiteks kliendi töötuks jäämine või (reaal) palga vähenemine ja on tavaliselt ajutised. Levinud lahendus on maksepuhkus, millega üldjuhul kaasneb lepingu viivisearvestuse peatamine. (Finantsstabiilsuse ülevaade 1/2011 2011:25).

Märkimisväärne osa maksetähtaja ületanud laenudest on siiski lootusetud. 2010. aasta lõpus oli üle 90 päeva maksetähtaega ületanud laenude korral ligikaudu pooltel juhtudel

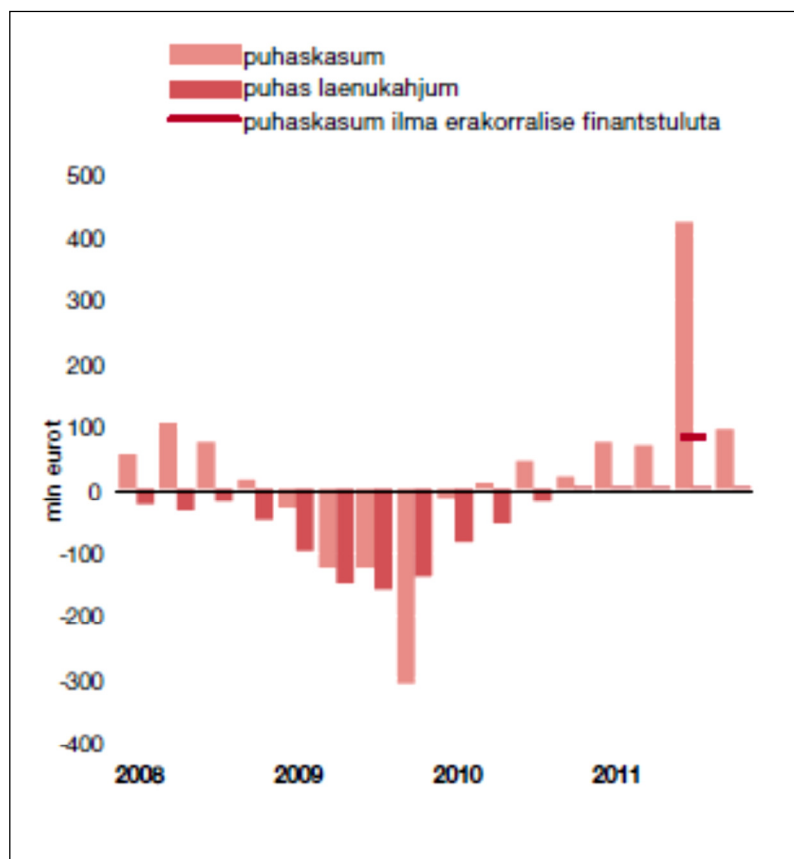
leping lõpetatud ning ootamas lõplikku lahendust. Kinnisvara tagatise realiseerimine on üsna äärmuslik meede ja pikk protsess. 2008. aasta jooksul püsivalt maksejõuetuks hinnatud laenuklientide tagatisvarasid on seni realiseeritud ainult 5% juhtudest. (Finantsstabiilsuse ülevaade 1/2011 2011:26).

Nagu on näha ka jooniselt 8 on üle 60 päeva maksetähtaja ületanud laenude osatähtsus hakanud tõusma järsult 2007 aastal ning jõudnud 2008. aastal ehk buumi ajal ~4% portfelist. Hiljem on nende laenude osakaal hakanud vähenema.

Joonis 8. Üle 60 päeva maksetähtaega ületavate eluasemelaenude osatähtsus portfellis (Tähtajaks tasumata laenude jääk 2012. autori koostatud joonis)

Intressimarginaali muutused on jäänud suures osas vahemikku -0,25% kuni 1,5% (Finantsstabiilsuse ülevaade 1/2011 2011:26). Selles vahemikus intressimarginaali tõstmist võib pigem tõlgendada kui buumi ajal väljastatud ebaadekvaatse riski hinna korrigeerimist tavapärasele tasemele. (Finantsstabiilsuse ülevaade 1/2011 2011:26).

Joonis 9. Puhaskasum ja laenukahjum (Finantsstabiilsuse ülevaade 1/2012 2012:30).

Joonisel 9 on näha kuidas on kujunenud pangandussektori kasum viimastel aastatel. 2011. aastal teenisid Eestis tegutsevad pangad 663 mln eurot puhaskasumit. Peamine põhjus sealjuures oli Swedbanki Läti ja Leedus asuvate tütarettevõtete müük, mis moodustas üle 50% pangandussektori aastasest puhaskasumist (Finantsstabiilsuse ülevaade 1/2012 2012:30).

Eelnevatel aastatel on pangandussektor olnud tugevas kahjumis. Üheks suurimaks kahjumi põhjuseks on seejuures laenud, tegemist on ilmselt buumi ajal väljastatud laenudega, mil ei hinnatud adekvaatselt kliendi riski ja tema maksevõimet ning kahjum tekkis nende laenude allahindamisel. Vastutustundlikuma laenamise korral oleks tõenäoliselt sektori kahjum väiksem olnud.

2.3 Finantsasutuste ühiskondliku vastutuse regionaalsed eripärad

Regionaalsete aspektide all tuleb välja asjaolu, et maapiirkondades on klientidel keerulisem külastada pangakontorit. Nagu selgub Lisadest 6 ja 7 on pankadel küll

kontorid ja sularaha automaadid igas maakonnas, kuid hõredamalt, kui linnalistes piirkondades. Lisast 8 selgub, et vaid kahel krediidasutusel on igas maakonnas pangakontorid, seal hulgas Hiiumaa, kus ongi vaid nende kahe panga kontorid ja sularaha automaadid. Nordeal on kontor olemas kuues maakonnas ning Danskel viies. Kuna pangakontorid asuvad hõredamalt tuleb nende külastamiseks läbida pikem vahemaa, mis on omakorda seotud suuremate kulutustega. Lisaks maksab teenuste tarbimine kontoris rohkem kui internetis. Seega on väiksema oskusteabega inimestel pangateenuste kasutamine kulukam. Võib ka öelda, et pankadel kes tegelevad ühiskondliku vastutusega rohkem on ka laiem kontortite võrgustik, kuigi iga kontori üleväl pidamine on täiendav kulu ettevõttele. Vaatluse all olevatest krediidasutustest enamus küll teevad soodustusi seenioritele, kuid need pigem puudutavad internetiteenuseid ja pangakaardi hooldustasu. (Teenustasude võrdlustabel 2013).

Pangateenuste kättesaadavuse osas on ilmselt üks positiivsemaid tegevusi Eesti Post AS'i ja SEB Panga ühisprojekt „Postipank“. Antud teenuse puhul on ära kasutatud Eesti Post väga suur kontortite võrgustik, mis on levinud ka maapiirkondades ehk igas Eesti Posti'i kontoris on võimalik kasutada lihtsakoelisemaid pangateenuseid, nagu siseriiklik ülekanne, sularaha sissemakse, sularahe väljavõtmine ning mõningad veel (Postipank 2012). Toimingutele lisanduvad küll teenustasud, mis on kõrgemad kui internetipangas sarnase toimingu eest küsitav tasu, kuid siiski toob pangateenused maapiirkonda lähemale ning kliendil on väiksemad sõidu-ja ajakulud (Postipank 2013). Kuna tegemist on SEB projektiga siis on teenus SEB klientidele soodsam ning teiste pankade klientidele lisanduvad riskasutustasud (Pangatehingud Eesti Posti... 2013).

Sarnaselt SEBle teeb Eesti Postiga koostööd ka BIGBANK AS, kuid pakutavad teenused erinevad oluliselt. Pakutavateks teenusteks on tähtajaline hoius ning väikelaenu (Bigbank 2013). Töö autori arvates on postkontorist laenu väljastamine riskantne, kuna postitöötajal ei pruugi olla piisavalt oskusi, et kliendile selgitada kõiki kohustusega kaasnevaid riske, kahjuks ei selgu ka veebilehelt millise täiendava koolituse on postitöötajad läbinud seoses laenulepingute sõlmimisega. Kuid positiivne aspekt on, et tänu selle võrgustikule on mitmekesisem hulk pangateenuseid laiemalt kättesaadavad.

Kliendid tarbivad regioonide lõikes ka pangateenuseid erinevalt, lisas 6 on näha võrdlus regioonide lõikes laenude mahu, hoiuste mahu ja pangakontorite arvu suhtes. Välja on toodud kõik maakonnad ja eraldi Tallinna linn. Tabelist on näha, et laenude ja hoiuste mahud erinevad regioonide lõikes tunduvalt, kusjuures kõige suuremad laenud ja hoiused on Tallinna linnas. Kõige väiksem hoiuse ja laenu jääk on Hiiumaal, kuid kõige väiksemad hoiused on Võrumaal, Hiiumaal on kõige väiksem keskmise laenu suurus.

Lisades 2 ja 3 on välja toodud laenujääk erinevate piirkondade lõikes viimase kaheksa aasta kohta. Selgub, et laenujääk on viimase kaheksa aasta jooksul suurenenud kõikides regioonides ja suuremates linnades kuni 2008. aastani, algsest ~3 korda suurem, peale seda on laenude jääk veidi vähenenud, kuid proportsioonid regioonide lõikes on samad.

Kaks viimast veergu lisas 6 olevas tabelis iseloomustavad pangateenuste kättesaadavust regioonides. Välja toodud andmed iseloomustavad, et mitme elaniku peale on piirkonnas olemas pangakontor või mitme elanikuga tuleb jagada sularahaautomaati. Üllatuslikult on Hiiumaal kõige väiksem inimeste arv kes peavad jagama pangakontorit või pangaautomaati, olenemata sellest, et seal piirkonnas on kõige väiksemad laenud hoiused ja ka elanike arv.

Lisas 6 on esitatud, et kõige vähem pangakontoreid elaniku kohta on üllatuslikult Harjumaal, kus ühte kontorit peavad jagama ~32 tuhat inimest, kuigi neil elanikel on ühed suuremad laenud. Ilmselt kompenseerib seda Tallinna lähedus, kus kontorite üldarv on suhteliselt suur.. Kõige keerulisem sularaha kätte saada on samuti Harjumaal kus ühte automaati peavad jagama 2802 inimest, järgmine on Jõgevamaa 2414 kliendiga kontori kohta. Üldiselt võib välja lugeda, et pealinnas on kõige rohkem pangakontoreid ja sularaha automaate, kui kõige vähem kontoreid ja sularaha automaate elaniku kohta.

Lisades 6 ja 7 on kasutatud kõigi krediidiasutuste summeeritud pangakontorite ja sularaha automaatide arvu. Vastavalt Relano (2011:281) kasutatud meetodile panga ühiskondlikult vastutustundlike tegevuste hindamiseks näitab ka hoiustest suurem laenude jääk, et pank ei ole käitunud vastutustundlikult. Kahjuks ei ole ühtegi regiooni, kus hoiuste jääk ületaks laenude jääki.

Nagu selgub lisas 7 olevas tabelist on pangateenused regiooni suuruse järgi arvestades kõige paremini kättesaadavad Tallinnas, kus on iga 0,6 ruutkilomeetri peale on sularaha väljamakseautomaat ning iga 2,7 km² peale on pangakontor, kus on võimalik küsida klienditeenindajalt informatsiooni ning näiteks paluda andmete, tingimuste vmt välja trükkimist paberil. Kõige vähem on kontoreid Raplamaal, kus on vaid 993,3 km² peale pangakontor, järgmine on Harjumaa, kus on 834,8 km² pangakontor ning üle 800 ruutkilomeetri peale on kontor veel vaid Pärnu maakonnas, kus vastav näitaja on 801,0.

Viimasel ajal on pangad avaldanud ka soovi vähendada pangakontorite ja pangaautomaatide arvu, kuna inimesed kasutavad järjest enam teenuseid interneti vahendusel. Eesti finantsstabiilsuse ülevaatest 1/2012 (2012:34) võib samuti välja lugeda, et inimesed kasutavad järjest enam kaardimakseid sularaha asemel. Ilmselt on see ka pankadele meelepärane, kuna sellisel juhul jääb ära kallis sularaha käitlemine ning üldjuhul on kaardimaksete vahendamiseks sõlmitud lepingus kaupmehega ka teenustasu mis samuti teenistus finantsasutusele.

Kahjuks aga seob kaardiga maksmine kliendi suuremasse sõltuvusse finantsasutusest ning makseid vahendavatest ettevõtetest. Samas on ka krediidi-asututel, kellel on rohkem tegevusi ühiskondliku vastutuse alal ka kõige rohkem kontoreid ehk kliendil on kõige lihtsam ettevõtte poole pöörduda.

Peale buumi viidi pankade seas läbi uuring nende tegevuste kohta seoses eluasemelaenuudega. Tabelist 7 on näha on, et laenuitingimuste nõrgenemist ei planeerinud ettevõtted 2011, pigem karmistada. 2013 aastal on laenuitingimused muutumatud ning on laenuõudlus on kasvanud ja oodatakse kasvu ka edasipidi..

Tabel 7. Kodumajapidamiste eluasemelaenu standardite kaalutud keskväärtus

Näitaja	I kv 2011	I kv 2012	I kv 2013
Muutused laenustandardites viimase kolme kuu jooksul	2,75	2,50	3,00
Muutused nõudluses viimase kolme kuu jooksul	3,00	3,5	3,75
Muutused laenustandardites järgmise kolme kuu jooksul	3,25	2,75	3,00
Muutused nõudluses järgmise kolme kuu jooksul	3,50	2,75	3,50

Märkused: väärtus 1 tähistab tingimuste märkimisväärset karmistumist, 3 muutumatust, 5 märkimisväärset leevenemist

Allikas: Pankade laenu-tegevuse uuring 2013

Suuri muutusi pangad eluasemelaenude standardite turul ei planeeri, 2012 aastal pigem karmistati tingimusi. Kuid viimasel kolmel kuul on laenunõudlus tõusnud, tõusu prognoositakse ka edaspidiseks. Kuna pangad ei plaani laenustandardeid märkimisväärselt nõrgendada ei ole ka tõenäoline, et võiks puhkeda uus buum laenudest mille puhul on kliendi maksevõimet valesti hinnatud ning mida klient reaalselt teenindada ei suuda.

Tabelis 8 on toodud eluasemelaenude tingimuste difusiooniindeks. Difusiooniindeks on kaalutud vahe laenutingimusi karmistanud ja laenutingimusi leevendanud pankade vahel. (Pankade laenutegevuse uuring 2013).

On näha, et enamus panku on oma laenutingimusi 2012. aastal jooksul karmistanud, ilmselt selleks, et vältida taolise kriisi tekkimist nagu 2008-2009. aastatel. 2012. aasta I kvartalis oli kavas veel järgmise 3 kuu jooksul laenutingimusi karmistada, samas perioodis oli ka oodata laenunõudluse kasvu. 2013 aasta esimese kvartali hinnangutest on näha, et pangad ei ole muutnud oma laenutingimusi, kuid on tõusnud laenunõudlus. Laenunõudluse kasvu oodatakse ka järgmise kolme kuu jooksul

Tabel 8. Kodumajapidamiste eluasemelaenude tingimuste difusiooniindeks

Näitaja	I kv 2011	I kv 2012	I kv 2013
Muutused laenustandardites viimase kolme kuu jooksul	12,5	25,0	0,0
Muutused nõudluses viimase kolme kuu jooksul	0,0	25,0	37,5
Muutused laenustandardites järgmise kolme kuu jooksul	-12,5	12,5	0,0
Muutused nõudluses järgmise kolme kuu jooksul	25,0	-12,5	25,0

Märkused: Positiivne difusiooniindeks näitab, et suurem hulk panku on laenutingimusi karmistanud, negatiivne difusiooniindeks, et suurem hulk panku on laenutingimusi leevendanud, nõudluse difusiooniindeks on positiivne siis, kui enamik panku on teatanud laenunõudluse suurenemisest

Allikas: Pankade laenutegevuse uuring 2013

Kuna pangad ei plaani eluasemelaenude tingimusi leevendada, olenemata sissetulekute kasvust, võib oodata, et uut kriisi, kus tõuseb järjest maksetähtaja ületanud laenude hulk ei tule. Kuna laenu andmisel eraisikule on pank üldjuhul tugevam pool, on tema pädevuses hinnata kliendi maksevõimet adekvaatsemalt ja laenata kliendile vastutustundlikult. Ning kuna suur osa klientidest ei planeeri oma rahaasju ning ei

pruugi omada finantsharidust, kuid võtavad siiski pikaajalisi finantskohustusi peaks kliendid eelistama oma koostööpartneri valikul ettevõtteid kes käituvad vastutustundlikumalt.

Kuna finantskirja lugemise oskuse uuringust selgus ei ole tavainimeste finantskirja lugemise oskus kõrgelt arenenud, lisaks tingimuste läbi lugemisele tuleb tagada ka see, et klient on tingimustest aru saanud ja mõistab nende pikaajalist mõju.

Ilmselt on olemas vajadus sõltumatu ja erapooletu finantskonsultandi jaoks, kes ei oleks seotud ühegi finantsettevõttega ning oskaks kliendile anda nõu, milliseid teenuseid ta vajab ning mida antud teenus sisuliselt tähendab. Samuti oleks vajalik finantsteadmiste õpetamine üldhariduskoolides kohustusliku aina, et tagada inimestel parem arusaamine finantsandmetest. Kuna üldjuhul inimesed puutuvad selle valdkonnaga kokku.

2.4 Hinnang krediidasutuste ühiskondlikult vastutustundlikule tegevusele ning selle tulemustele

Käesolevas peatükis käsitleti Eestis tegutsevaid krediidasutusi, krediidasutuste CSR alaseid tegevusi, CSR-i kajastamist ning finantsasutuste teenuseid mida inimesed tarbivad, inimeste teadlikkust nende teenuste sisust, ühiskondlikult vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete levikut krediidasutuste seas, tarbitavate finantsteenuste mõjust klientidele, klientide võimalusi tarbida teenuseid erinevates regioonides ning oodatavaid muutusi laenuturul.

2008. aastat nimetatakse buumiks, sel perioodil kasvasid jõudsalt nii inimeste palgad, kui ka kinnisvara hinnad. Selle tulemusena aktiveerus ka ehitussektor ning arendati kinnisvara, populaarseks said just uuselamurajoonid linnade lähiümbruses. Uuselamurajooni eramu või suurema ja uuema korteri soetamiseks võeti majanduskasvu perioodil kergekäeliselt laene, nagu selgus, suures osas just eluaseme laene mille tagatiseks sama, soetatav kinnisvara ning paljudel juhtudel ka mõni teine kinnisasi. Kuna taoliste eramute järgi oli nõudlus arendati ka kinnisvara hoogsalt, tihti piirkondadesse kus puudus piisavalt arendatud taristu.

Hiljem, kui majanduskasv asendus langusega, kaotasid uusehitised suure osa oma väärtusest samuti leidsid aset koondamised ning üldine palgataseme langus. Muutumatuks jäi laenusumma, kuigi kinnisvaraväärtuse languse tõttu, ei katnud tagatise väärtus enam laenu. Kuna ka palgatase langes või kaotas püsiva töö mõni pereliige või mõlemad vanemad, ei suutnud klient enam laenu teenindada. Tekkisid makseraskused ning oht, et tagatiseks olev vara realiseeritakse laenuandja poolt. Kuna kinnisvara väärtus ei olnud enam sama taseme juures võis pere olla võlglane ka peale kinnisvara realiseerimist ning omada ka edaspidi kohustusi tasuda igakuiseid laenumakseid. Kindlustuste arv ja turul pakutavate kindlustuse liikide arv hakkas suurenema alles peale majanduslanguse perioodi.

Nagu selgus Eestis läbiviidud finantskirja lugemise oskuse uuringust ei harrasta inimesed oma rahaasju planeerida ning hulk elanikest ei peaks vastu üle ühe nädala ilma, et ei peaks oma elupaigast välja kolima juhul, kui igakuuline tasu ei peaks laekuma. Kahjuks selgus, et kliendid iseseisvalt ei pruugi olla piisavalt pädevad pikaajalist mõju omavate finantsostuste langetamiseks. Seepärast oleks mõistlik, et pikaajaliste laenulepingute sõlmimisega, mille tagatiseks on eluase, oleks kohustuslik sõlmida ka laenukindlustus. Laenukindlustus peaks kehtima töökaotuse, töövõime kaotuse ja hukkumise korral. See aitaks vähendada täiendavate sotisaalprobleemide teket.

Suur osa ei osanud ka öelda kuhu peaks pöörduma, kui neil peaks tekkima finantsasutuse vastu pretensioone. Kuna finantsasutuse klienditeenindaja võib olla kallutatud teatud teenust soovitama, oleks kasu riigi poolsetest sõltumatutest finantskonsultantidest, kes aitaks inimestel teenuste hulgas orienteeruda.

Käsitletud krediidasutustest enamus kajastas oma veebilehel CSR alaseid tegevusi ning oli ka neid kas on lisanud vastava info oma majanduaasta aruandele.

Vaatluse all olnud krediidasutustest rakendavad mõned oma ühiskondlikult vastutustundlikes tegevustes inimeste finantskirja lugemise oskuse parandamiseks meetmeid. Samuti kasutavad vaatluse all olnud krediidasutustest paljud muid CSR kontseptsiooniga kattuvaid ning pikaajalist mõju omavaid ja ühiskondlikke eesmärke teenivaid tegevusi: töötajate teadvuse tõstmine erinevatest ühiskondlikest

probleemidest, paberi kasutamise vähendamine, tegeletakse erinevate sotsiaalprobleemide käsitlevate projektidega, rohelise energia kasutamine, samuti pakutakse sotsiaalselt vastutustundlikke investeeringuid.

Lisaks tegelevad pangad veel ka traditsioonilise filantroopiaga annetuste näol. Kolm panka on viimastel aastatel olnud esindatud ka Eesti vastutustundliku indeksis suhteliselt heade tulemustega.

Vastavalt tabelitele 9 ja 10 (vt lk 51 ja 52) võib väita, et pangad on üha enam omaks võtnud ka vastutustundlikuma laenamise ning pank hindab enne laenu andmist põhjalikumalt kliendi maksevõimet ning tagatise võimalikku tagatise väärtuse muutumist ajas, mille tulemusena väheneb oht, et klient ei suuda laenu teenindada.

Krediidiasutused toovad oma CSR tegevuste seas üldjuhul välja ka erinevaid huvigruppe ning rõhutavad nende olulisust ettevõttele. Kõige rohkem tuuakse välja kliente ja töötajaid. Samuti saab öelda, et CSRga tegelevad ettevõtted on kasumlikud, neil on üldjuhul paremad majandustulemused, kui ettevõtetel kas ei tegele CSRga.

Tulemuste põhjal võib öelda, et esimene hüpotees peab paika vähemalt kolme suurema Eestis tegutseva panga juures. Neljas hüpotees peab osaliselt paika, turuliidrite osa, SEB Pank ja Swedbank, kelle tegevused toetavad põhimõtet, et CSR on integreeritud igapäevapangandusse näiteks vastutustundliku juhtimissüsteemi rakendamise, hankijate kontrollimine, paberi kasutamise vähendamine ja inimeste harimine finantsteadmiste osas.

Pangateenustasude poolest on küll suuremat hulka pangateenuseid kasutavatel klientidel teenustasud soodsamad, kuid siiski on ka seenioritele erinevad paketid, mis peaks neil kulutusi teenustasudele vähendama.

Maapiirkondades ei ole teenuste tarbimine kontoris sama lihtne, kui linnas ning selleks tuleb läbida pikemaid vahemaid. SEB Pank ja BIGBANK teevad koostööd Eesti Postiga kasutades ära Eesti Posti laia kontorite võrgustiku, et pangateenused oleks ka väiksemates piirkondades kättesaadavad. Kuid teiste klientide tarbeks võiks olla kasutusel ka näiteks pangabuss, mis siis nt alevikes ja küla keskustes kindlal ajal peatuks ning kus inimestel oleks võimalik kasutada pangateenuseid. Kuna maakonnas ei

ole üldjuhul ka sama tihedalt sularaha väljamakse automaate, leevendaks pangabuss ka selle probleemi.

Võib öelda, et teadlikkust ühiskondlikust vastutusest hakkab Eestis üha enam levima, kuna 2012. aastal on vastuvõetud riiklik CSR-i alane tegevuskava ning välja on tulnud ka standard, mida järgides on ettevõttel võimalik rakendada ühiskondlikult vastutustundlikke tegevusi. Samuti on Euroopa Liit teinud ettepaneku CSR aruandluse lisamiseks finantsiliste aruannete juurde.

KOKKUVÕTE

Töös avati ettevõtte ühiskondliku vastutuse mõiste ning toodi välja, mis on peamised kasud ettevõttele ühiskondliku vastutuse põhimõtete rakendamisel. Töös käsitleti varem Eestis ühiskondliku vastutuse alal läbi viidud uuringuid, mille tulemustena on välja toodud, et ettevõtted on üldjuhul positiivselt meelestatud, kuid ei oma veel selget ettekujutust ühiskondlikult vastutustundlike tegevuste integreerimiseks ettevõtte tegevusega. Üks osa ettevõtteid ootab sel alal pigem riikliku korra ja seadusandluse kehtestamist. 2012. aastal leidis aset riikliku tegevuskava kinnitamine ettevõtte ühiskondliku vastutuse alal ning ka Euroopa Liit on teinud ettepaneku, et ettevõtted võiks lisaks majandusaruannetele avaldada ka CSR aruandeid.

Töös toodi välja, ka et finantsasutused on järjest enam integreeritud igapäevaellu ja inimesed tarbivad järjest enam ja pikema perioodi jooksul pankade teenuseid. Pikaajalise lepingulise suhte loomine eeldab vastutustundlikku käitumist mõlemalt osapoolelt.

Vaatluse all olnud krediidiasutustest kaks suuremat tegelevad ühiskondlikult vastutustundlike tegevustega mitmetasandiliselt ning on ühel ettevõttel integreeritud ka ettevõtte juhtimisse. Kolm vaatluse all olnud krediidiasutust olid osalenud ka Eesti CSR indeksi. Suurematel krediidiasutustel on mitmeid erinevaid ühiskondlikult vastutustundlikke projekte, mõned neist ka integreeritud ettevõtte igapäevategevusse, kui ka neid mis ole otseselt finantseenusega seotud vaid on kasulikud ühiskonnale või looduskeskkonnale üldiselt. Küll aga säästetakse keskkonda, annetatakse lastekodudele ja sponsoreeritakse spordivõistlus, mis ka mõjuvad kogukonnale üldiselt positiivselt. Tänuväärne on ka tegevus, mis parandab inimeste finantskirja lugemise oskust.

Töös on käsitletud ka klientide finantsteenuste tarbimisharjumusi ja teadlikkust finantsteenustest. Enamusel küsitletutest on teadlikud levinud pangateenustest näiteks arveldusarvest. Uuringus selgus ka, et enamus inimestest kasutavad pangateenuseid ning, et suur osa inimesi omavad panga ees ka kohustusi. Enamasti ei ole inimeste

finantskirja lugemise kõrgelt arenenud ning seetõttu ei saa olla veendunud, kas inimene ka peale teenuse tingimustega tutvumist teenuse sisust aru saab. Seetõttu oleks vaja sõltumatut finantskonsultanti kelle poole oleks inimestel võimalus nõu saamiseks pöörduda.

Töös võrreldi ka CSR tegevusi rakendavate ja mitte rakendavate ettevõtete finantsnäitajaid. Selgus, et ettevõtted kes tegelevad CSRga on suhteliselt edukad ning kindlasti ei ole kehvas majanduslikus seisus, kui need kes ei tegele. Töös selgus ka, et suur osa krediitiasutusi avaldab CSR alast informatsiooni oma veebilehel ning mõned ka osana majandusaasta aruandest.

Kuna üldjuhul on kohustused pikaajalised võrreldi laenuäitajaid, maksetähtaja ületanud laene ja sissetulekuid. Selgus, et inimeste brutosissetulek on viimastel aastatel tõusnud ning tõusnud on ka korteri keskmine ruutmeetri hind ja inimesed on ka rohkem laenama asunud, kuid hiljuti kõrge olnud maksetähtaja ületanud laenude osatähtsus portfellis on langustrendis, kuid võib vastutustundetu finantsteenuste tarbimise korral taas tõusma hakata. Taolisi probleeme aitaks leevendada, kui pikaajalise laenulepingu sõlmimisega kaasneks kohustus sõlmida ka laenukindlustus.

Finantsasutuste ühiskondliku vastutuse regionaalsed eripärad ei olnud suures hulgas täheldatavad. Pangakontorite ja sularahaautomaatide kasutamise võimalused olid piirkonniti erinevad ehk mõnes piirkonnas suurema elanike hulga peale vähem pangakontoreid ja sularahaautomaate kasutada ning mõnes piirkonnas väljastatud laenude jääk ning hoiuste jääk oluliselt suurem. Oli ootuspärane, et Tallinna linnas on kõige rohkem pangakontoreid ja sularaha automaate. Samuti, et kõige suuremate ja kõige enam ühiskondliku vastutusega tegelevatel krediitiasutustel on kõige rohkem kontoreid.

Töös on välja toodud kui palju inimesed tarbivad pangateenuseid ning kuivõrd sõltuvad on nad oma sissetuleku õigeaegsest laekumisest. Kuna möödunud buumi lõppedes jäid paljud inimesed töötuks tõusis hüppeliselt maksetähtaja ületanud laenude hulk.

Püstitatud hüpoteesid pidasid üldjoontes paika kahe suurema turuosalise puhul kes olid CSRi vajalikkust tunnistanud ning neid tegevusi ka rakendanud. Leidus ka krediitiasutusi kellel ei ole avaldatud CSR alast infot ei ettevõtte veebilehel ega ka

majandusaasta aruandes. Esimene hüpotees vastas tõele 76% ettevõtetest, kes on kajastanud ühiskondliku vastutuse alaseid tegevusi kodulehel või majandusaasta aruandes. Teine hüpotees vastas tõele kuna enamikel krediidasutustest (64%) oli olemas kodulehel info ühiskondlikult vastutustundlike tegevuste kohta. Kolmas hüpotees oli üldjoontes tõsi, kuna ettevõtte ühiskondliku vastutust rakendavatel ettevõtetel oli head majandustulemused, kindlasti mitte kehvamad, kui neil kes üldse ettevõtte ühiskondliku vastutusega ei tegele. Ühel ettevõttel kes ei tegelenud ettevõtte ühiskondliku vastutusega olid suhteliselt halvad majandustulemused. Neljas hüpotees pidas peamiselt paika kahe suurema turuosalise kohta. Paljud krediidasutused tõid välja ka oma väärtusi ja põhimõtteid

Töös tulemusi on võimalik kasutada edasiseks uurimuseks seoses finantsasutuste sotsiaalse vastutusega ja selle integreerimisega pangateenustesse.

VIIDATUD ALLIKAD

2012 tulemused. Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum. [<http://www.csr.ee/2012-tulemused/>] 29.04.2013.

Amine, M. E. A., Chakor, A., Alaoui, A. M. 2013. Corporate Ethical and Social Responsibility and Relationship Marketing: A Content Analysis of the Websites of Moroccan Commercial Banks. – International Journal of Business and Management, Vol 8 (3), pp 71-102.

AS Citadele banka 2012. aasta majandusaasta aruanne. 2013.
[http://www.citadele.ee/common/img/uploaded/doc/reports/annual_report_2012_ee.pdf] 30.04.2013.

AS Citadele banka Eesti filiaal koduleht. [<http://www.citadele.ee/ee/>] 30.04.2013.

AS Eesti Krediidipank 2012. aasta majandusaasta aruanne. 2013.
[http://www.krediidipank.ee/bank/finance/reports_2012/AA2012.pdf] 30.04.2013.

AS Eesti Krediidipank koduleht. [<http://www.krediidipank.ee/>] 30.04.2013.

AS LHV Pank 2012. aasta majandusaasta aruanne. 2013.
[http://www.lhv.ee/images/files/docs/LHV_annual_report_2012_ET.pdf] 30.04.2013.

AS LHV Pank koduleht. [<http://www.lhv.ee/index.cfm?nocache=1>] 30.04.2013.

AS Unicredit Bank 2011. aasta majandusaasta aruanne. 2012.
[[http://www.unicreditbank.ee/_repository/file/UniCredit%20Banki%20aastaruanne%202011%20\(eesti%20keeles\).pdf](http://www.unicreditbank.ee/_repository/file/UniCredit%20Banki%20aastaruanne%202011%20(eesti%20keeles).pdf)] 30.04.2013.

AS Unicredit Bank Eesti filiaal koduleht. [<http://www.unicreditbank.ee/et/>] 30.04.2013.

AS Unicredit Bank Eesti Filiaali brošüür. [http://www.unicreditbank.ee/_repository/file/Image%20Brochure%202009%20EST-ENG.pdf] 30.04.2013.

BIGBANK AS 2012. aasta konsolideeritud majandusaasta aruanne. 2013.
[https://www.bigbank.ee/images/financial_results/2012/BIGBANK_AS_aastaruanne_2012.pdf] 30.04.2013.

BIGBANK AS koduleht. [<https://www.bigbank.ee/et/>] 30.04.2013.

Bigbank. Eesti Posti koduleht. [http://www.post.ee/eraklient_bigbank] 12.05.2013.

Bowen, H. R. 1953. Social Responsibilities of the Businessman. New York: Harper & Row (kaudviide)

Bravo, R., Matute J., Pina, J. M. 2012. Corporate Social Responsibility as a Vehicle to Reveal the Corporate Identity: A Study Focused on the Websites of Spanish Financial Entities. – Journal of Business Ethics. Vol 107 (2). Pp 129-146.

Callado-Muñoz, F., Utrero-González, N. 2011. Does It Pay to Be Socially Responsible? Evidence from Spain`s Retail Banking Sector. – European Financial Management, Vol 17 (4), pp 755-787.

Canini, C. 2011. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aravamus teemal „Sotsiaalselt vastutustundlikud finantstooted“ (omalgatuslik arvamus). Euroopa Liidu Teataja. 21.01.2011 [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/-LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:021:0033:0038:ET:PDF>] 06.03.2013

Carroll, A. B. 1979. A three dimensional conceptual model of corporate social performance. Academy of Management Review, Vol 4, pp 407-505 (kaudviide).

CSR Main Concepts. *Sine loco*: World Bank institute, *sine anno*, 39 p. (kaudviide).

CSR Main Concepts. *Sine loco*: World Bank Institute, *sine anno*, 39 p (kaudviide).

Danske Bank Eesti filiaali koduleht. [<http://www.sampopank.ee>] 24.04.2013.

Danske Bank Finland Eesti filiaali 2011. aasta majandusaasta aruanne. [<http://agent.aripaev.ee.ezproxy.utlib.ee/default.aspx>] 24.09.2012.

Eesti finantsteenuste turg seisuga 30.06.2012. Finantsinspektsioon. [http://www.fi.ee/public/turg_seisuga_2012_06_eesti.pdf] 30.04.2013.

Eesti majanduse aastanäitajad. Eesti Pank. [<http://www.statistika.eeipank.ee/#listMenu/1017/treeMenu/MAJANDUSKOOND>] 11.05.2013

Eesti vastutustundliku ettevõtluse tegevuskava 2012-2014. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. [<http://www.mkm.ee/vastutustundlik-ettevotlus>] 22.10.2012.

Elukindlustuse lepingud, kindlustusmaksed, nõuded ja kohustused. Kindlustusseltside koondandmed. Analüütilised koondandmed. Finantsinspektsioon. [http://www.fi.ee/koond/elu_lepingud.php] 12.11.2011

Epstein, M. J., Hanson, K. O. 2006 The Accountable Corporation: Volume 3 Corporate Social Responsibility. Westport: An imprint of Greenwood Publishing Group, Inc

Eraisikute rahaasjade teabekeskus. Swedbank. [<https://www.swedbank.ee/about/-privatefinances?language=EST>] 14.04.2012

Finantsalane kirjaoskus Eesti elanike seas. Uuring 2012. Saar Poll OÜ. Tallinn: Riigikantselei. [http://minuraha.ee/public/Finantskirjaoskus_ARUANNE.pdf] 01.05.2013

Finantsstabiilsus. Finantssektor. Finantsteenused ja pension. Tegevusvaldkonnad. Rahandusministeerium. [<http://www.fin.ee/index.php?id=80980>] 09.11.2011

Finantsstabiilsuse ülevaade 2/2009. [http://www.eestipank.info/pub/et/-dokumendid/publikatsioonid/seeriad/finantsvahendus/_2009_2/fsy_209.pdf] 14.05.2012

Finantsalane kirjaoskus Eesti elanike seas. Uuring 2010. Faktum & Ariko. Tallinn: Rahandusministeerium. [<http://www.fin.ee/materjalid-3>] 10.11.2011

Gümnaasiumi riiklik õppekava 2011. Riigi Teataja I osa, 2011, nr 2.

Habisch, A., Jonker, J., Wegner, M., Schmidpeter, R. 2005. Corporate Social Responsibility Across Europe. Berlin: Springer.

Jennings, P.J. 1993. Social Responsibility of Banks. Bank Safety and Soundness – The Bergamo Report. pp 56-59. [<http://www.money-advice.net/media.php?id=1512>] 06.10.2011

Juhis sotsiaalseks vastutuseks. Eesti Standard EVS:ISO 26000:2011. Standard Eesti Standardikeskus. 2012

Kodumajapidamistele antud laenude intressimäärad laenu liigi ja valuuta lõikes. Eesti Pank. [<http://www.statistika.eestipank.ee/#listMenu/1073/treeMenu/-FINANTSSEKTOR/147/979>] 15.11.2011

Kodumajapidamistele antud laenude jääk ja arv laenu liigi, valuuta ja tagatise lõikes. Eesti Pank. [<http://www.statistika.eestipank.ee/#listMenu-/1172/treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/650>] 10.05.2013

Kohalik omavalitsus haldussüsteemis. Siseministeerium. [<http://www.siseministeerium.ee/kov/>]. 26.10.2012

Kooskora, M. 2005. Estonia – Incubating Radical Politic and Economic Change. – Corporate Social Responsibility Across Europe. Edit. Habisch, A., Jonker, J., Wegner, M., Schmidpeter, R Berlin: Springer. pp. 197-208

Kostyuk, A. N., Mozghovyi, Ya. I., Riabichenko, D. A., Econ, M., Govorun, D. A., Lapina, Yu. H. Corporate Social Responsibility in Banks: and International Overview.

[http://virtusinterpress.org/IMG/pdf/CORPORATE_SOCIAL_RESPONSIBILITY_IN_BANKS_AN_INTERNATIONAL_OVERVIEW.pdf] 05.05.2013.

Kotler, P., Lee, N. 2005. Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for Your Company and Your Cause. USA: Wiley.

Kovaliov, R, Subonytė, V, Simonavičienė. 2010. The influence of macroeconomic environment of business to CSR. - Economics and Management, Vol 15, pp 627-634 (kaudviide).

Krediidiasutused. Turuosaliste nimekirjad. Finantsinspeksioon.

[<http://www.fi.ee/index.php?id=287>]. 30.04.2013.

Krediidiasutuste bilans. Koondandmed. Krediidiasutused. Andmed finantsturu kohta. Finantsinspeksioon. [http://www.fi.ee/koond/bilanss_kred.php]. 20.04.2013.

Krediidiasutuste kasumiaruanne. Koondandmed. Krediidiasutused. Andmed finantsturu kohta. Finantsinspeksioon. [http://www.fi.ee/koond/kasum_kred.php] 20.04.2013.

Krediidiasutuste seadus 1999. – RT I 1999, nr 23, art 349.

Krediidiasutuste väljastatud laenud ja kaasatud hoiused. Finantsinspeksioon. [http://www.fi.ee/koond/laen_kred.php]. 02.11.2012.

Kuidas ettevõtted mõjutavad meie ühiskonda? 2012. Euroopa Komisjon. [http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_363_fact_ee_ee.pdf] 10.04.2013.

Kõomägi, M. 2006. Ärirahendus. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Laanes, L. 2007. The Role of the Public Sector in Fostering Corporate Social Responsibility: The Case of Estonia. University of Helsinki Faculty of Social Sciences. Magistritöö. [<http://www.csr.ee/csr-eestis>] 04.09.2012.

Laenujääk kliendigrupi, residentsuse, valuuta ja tähtaja lõikes (miljon eurot). 2011.

Eesti Pank [<http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#listMenu/898/treeMenu-/FINANTSSEKTOR/147/650>] 05.05.2013

Laenukindlustuse (LH'2011) tingimused. 2011. Swedbank.

[https://www.swedbank.ee/static/life-insurance/tingimused_lh_est.pdf] 11.05.2012

Lamson, Liina. 2009. Ettevõtte ühiskondliku vastutuse põhimõtete rakendamine Eesti kommertspankades. Tallinna Majanduskooli Majandusarvestuse-ja maksunduse osakond. Lõputöö. [<http://www.csr.ee/csr-eestis>] 15.10.2012.

Lember, U. 2006. Ettevõtte ühiskondlik vastutus ja vastutustundlikud investeeringud Eesti institutsionaalsete investorite pilgu läbi – Ettevõtte finantsjuhtimine:

Regionaalaspekt. Toim: Raudsepp, V. ja Sander, P. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 17-38.

Mbare, O. 2004. Corporate Social Responsibility: Theory and Framework in Contemporary Finnish and Kenyan Business Practices . Åbo: Åbo Akademis trycker.

McDonald, L. M., Rundle-Thiele, S. 2008. Corporate social responsibility and bank customer satisfaction.

Mida arvavad ettevõtjad ettevõtte ühiskondlikust vastutusest? I osa: hinnangute ja tegevuste võrdlus Eestis, Lätis ja Leedus. Kokkuvõtte. 2005. The World Bank. Latvia: N.I.M.S.

Milano, R. 2011. Social banking: A brief history. – Social Banks and Future of Sustainable Finance. Toimetajad Weber, O., Remer, S. London: Routledge.

Minuraha. 2011. [<http://www.minuraha.ee/>] 15.11.2011

Noorkõiv, T., Tamm, K. Ettevõtte ühiskondlik vastutus – kontseptsioon ja hetkeolukord Eestis. [http://www.emselts.ee/konverentsid/-EMS2006/4_Ettevotlus/Katrin_Tamm.pdf]. 25.10.2012.

Nordea Bank Eesti filiaali 2012. aasta majandusaasta aruanne.

[<http://agent.aripaev.ee.ezproxy.utlib.ee/default.aspx>] 24.04.2012.

Nordea Bank Finland PLC Eesti filiaali koduleht. [<http://www.nordea.ee/>] 24.04.2013

Nordea Kontserni 2011. aasta majandusaasta aruanne. 2012.

[http://www.nordea.ee/sitemod/upload/root/www.nordea.ee%20-%20default/Firmast/nordea_majandusaruanne_2011.pdf] 30.04.2013.

Pangandusterminite sõnastik. Eesti Pangaliit.

[<http://www.pangaliit.ee/et/pangandusinfo/sonastik?id=9900297>] 12.05.2013.

Pangatehingud Eesti Posti kontorites. SEB Pank. [<http://www.seb.ee/-pangakanalid/postipank>] 15.05.2012

Pankade laenukahjumid ja hinnangud kapitali piisavusele majanduse languseetapis.

2009. Tallinn: Eesti Pank. [http://www.eestipank.ee%2Fpublikatsioon%2Fvaria-%2F2009%2Fpankade-laenukahjumid-ja-hinnangud-kapitali-piisavuselemajanduse-langusetapis&ei=i8WHUfe0JMiW0QxcyYCICA&usg=AFQjCNFbcExNtwE7xAwk6bMTKclJL0zkVQ&sig2=ESDpIs9_rWK1a8hqN4b7vQ&bvm=bv.45960087,d.d2k]

03.05.2013.

Pankade laenutegevuse uuring. Eesti Pank. [<http://statistika.eestipank.ee/-?lng=et#listMenu/1173/treeMenu/FINANTSSEKTOR/889>] 29.04.2013.

Perrini, F. 2006. The New Social Entrepreneurship: What Awaits Social Entrepreneurial Ventures? Cheltenham: Edward Elgar.

Pitkänen, T. 2004. Social Responsibility as a Part of Corporate Strategy in Estonia: the current situation and future trends. Bachelor thesis. EBS. Tallinn (kaudviide).

Pohjola Bank plc Eesti filiaali koduleht. [<https://www.pohjola.ee/>] 30.04.2013.

Postipank. Eesti Post. [<http://www.post.ee/?id=8650>] 15.05.2012.

Proposal for a Directive of the European Parliament and the Council amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large companies and groups. 2013. Euroopa Komisjon. [http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/non-financial-reporting/com_2013_207_en.pdf] 20.04.2013.

Rahva ja eluruumide loendus 2011. 2013. Toimetaja: Rosenberg, T. Tallinn: Eesti Statistikaamet. [http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=35128] 10.05.2013.

Reede, T. 2005. Ettevõtte sotsiaalne vastutus.

Relaño, F. 2011. Maximizing Social Return in the Banking Sector. Corporate Governance. Vol 11 (3). pp. 274 - 284.

Relano, F., Paulet, E. 2012. Corporate responsibility in the banking sector: a proposed typology for the German case. Vol 54 (5). pp 379 – 393.

Ribstein, L. E. 2005. Accountability and responsibility in corporate governance. Law and Economics Working Paper, University of Illinois Collage of Law, Paper no 34 (kaudviide).

Riski-ja laenukindlustuse tingimused. 2011. Compensa Vienna Insuranc Group. [<http://www.compensalife.eu/pdf/EE/conditions/RL-et-2011-02-01.pdf>] 11.05.2012

Roos, A., Nurmet, M., Sander, P., Ivanova, N. 2012. Finantsturud ja –institutsioonid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Ruževičius, J. 2011. Analysis of the International system of social responsibility tools. – Issues of Business and Law, Vol 3 (2011), pp 44-61.

SEB kontorid ja harukontorid. SEB Panga koduleht. [<http://www.seb.ee/kontorid>] 14.04.2013

SEB Laenukindlustuse Kindlustustingimused. 2008. SEB Pank
[\[http://www.seb.ee/files/kindlustus/laenukindlustus_tingimused.pdf\]](http://www.seb.ee/files/kindlustus/laenukindlustus_tingimused.pdf) 10.05.2012

SEB Panga 2011. aasta majandusaasta aruanne.
[\[http://agent.aripaev.ee.ezproxy.utlib.ee/default.aspx\]](http://agent.aripaev.ee.ezproxy.utlib.ee/default.aspx) 24.09.2012.

SEB Pank AS koduleht. [\[http://seb.ee/\]](http://seb.ee/) 24.04.2013

Soana, Maria-Gaia. 2011. The Relationship Between Corporate Social Performance and Corporate Financial Performance in the Banking Sector. – Journal of Business Ethics, Vol 104 (1), pp 133-148.

Sparkes, R. 2002. Socially Responsible Investment: a global revolution. New York: J. Wiley.

Sustainable Development, Business Ethics and the Financial Sector. 2001. Annual Report on the OECD Guidelines for Multinational Enterprises 2007: Corporate Responsibility in the Financial Sector. 2007. pp. 127- 131.
[\[http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/annual-report-on-the-oecd-guidelines-for-multinational-enterprises-2007_mne-2007-en\]](http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/annual-report-on-the-oecd-guidelines-for-multinational-enterprises-2007_mne-2007-en)

Swedbank AS koduleht. [\[https://www.swedbank.ee\]](https://www.swedbank.ee) 24.04.2013

Swedbanki 2012. aasta majandusaasta aruanne.
[\[http://agent.aripaev.ee.ezproxy.utlib.ee/default.aspx\]](http://agent.aripaev.ee.ezproxy.utlib.ee/default.aspx) 24.04.2013.

Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaali koduleht. [\[http://www.handelsbanken.ee/\]](http://www.handelsbanken.ee/) 30.04.2013.

Swift, T., Zadek, S., 2002. Corporate Responsibility and the Competitive Advantage of Nations. The Copenhagen Centre and AccountAbility, 2002, 31 p.

Tallinna Äripanga AS 2012. aasta konsolideeritud majandusaastaruanne.
[\[http://www.tbb.ee/655est.pdf\]](http://www.tbb.ee/655est.pdf) 30.04.2013.

Tallinna Äripanga AS koduleht. [\[http://www.tbb.ee/\]](http://www.tbb.ee/) 30.04.2013.

Tamm, K., Eamets, R., Mõtsmees, P. 2010. Relationship Between Corporate Social Responsibility and Job Satisfaction: The Case of Baltic Countries.
[\[http://www.mtk.ut.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=885358/febawb76.htm\]](http://www.mtk.ut.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=885358/febawb76.htm) 12.11.2011

Tamm, K., Noorkõiv, T. 2006. Ettevõtte ühiskondlik vastutus ja huvigruppde kaasamine – ettevõttes loodava sotsiaalkapitali alus. – Sotsiaalkapital, majandusareng ja

ühiskondlik vastutus. Toim Kaldaru, K., Raagmaa, G., Jago, L ja Linnas, A. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 168-195.

Tasandus- ja toetusfond 2012. Rahandusministeerium [<http://www.fin.ee/doc.php-?108691>] 15.05.2012

Teenustasude võrdlustabel. Minu Raha veebiportaal. [http://www.minuraha.ee/-teenustasude_vordlus] 14.05.2012

Tóth, G. 2009. Tõeliselt vastutustundlik ettevõtlus. Tallinn: Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus.

Tulder, R. van, Zwart, A van der. 2006. International business-society management: linking corporate responsibility and globalization. New York: Routledge.

Turuosaliste nimekirjad. Finantsinspeksioon. [<http://www.fi.ee/index.php?id=285>] 05.05.2013

Tähtjaks tasumata laenude jääk. Eesti Pank. [<http://www.statistika.eestipank.ee/#listMenu/989/treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/650>] 11.05.2013

Vabariigi Valitsus kinnitas riikliku vastutustundliku ettevõtluse tegevuskava. Uudised. Vastutustundliku ettevõtluse foorum. [<http://www.csr.ee/Uudised-page-55/VIDEO--Vabariigi-Valitsus-kinnitas-riikliku-vastutustundliku-ettevotluse-tegevuskava-id-206/>]. 22.10.2012.

Waddock, S. A., Graves, S. B. 1997. The corporate social performance-financial performance link. – Strategic Management Journal, Vol 18, pp 303-319 (kaudviide).

Vastutustundlik ettevõtlus Eestis: näidete kogumik. 2012. Vastutustundliku ettevõtluse foorum. Toim Kabar, T., Lepp, R. Ecoprint.

Vastutustundlike ettevõtete TOP.2011. Juhtimine (Äripäeva lisa) 28.11.2011, nr 8 (82), lk 22-23.

Weber, O., Remer, S. 2011. Social banking introduction. – Social Banks and the Future of Sustainable Finance. Toimetajad Weber, O., Remer, S. London: Routledge.

Veersalu, L. 2011. The Importance of Corporate Social Responsibility in Estonian Consumer's Purchasing Decisions. Bakalaureusetöö.

[[http://www.csr.ee/upload/fck/THE-IMPORTANCE-OF-CORPORATE-SOCIAL-RESPONSIBILITY-IN-ESTONIAN-CONSUMERS-PURCHASING-DECISIONS----](http://www.csr.ee/upload/fck/THE-IMPORTANCE-OF-CORPORATE-SOCIAL-RESPONSIBILITY-IN-ESTONIAN-CONSUMERS-PURCHASING-DECISIONS----Liis-Veersalu.pdf)Liis-Veersalu.pdf]. 04.11.2012.

Versobank AS 2012. aasta konsolideeritud majandusaasta aruanne. 2013.

[http://www.versobank.com/site_media/media/uploads/Files/annual-reports/Annual%20rep_est/aastaruanne2012.pdf] 30.04.2013.

Versobank AS koduleht. [<http://www.versobank.com/>] 30.04.2013.

Wheeler, D., Svendsen, A.C., Boutillier, R. G., Abott, R. M. 2001. Measuring the Business Value of Stakeholder Relationships. Centre for Innovation and Management (CIM) Research Paper.

Visser, W., Matten, D., Pohl, M., Tolhurst, N. 2007. The A to Z of Corporate Social Responsibility: A Complete Reference Guide to Concepts, Codes and Organisations. England: Wiley.

Äriseadustik 1995. – RT I 1995. nr 23, art 355.

LISAD

Lisa 1. Peamised avaldatud tööd ning autorid.

Periood	Esindaja	Tööd
1930-dad	C. Barnard	The Functions of the Executive
	J. M. Clark	Social Control of Business
1940-dad	T. Kreps	Measurment of the Social Performance of Business
1950-dad	H. R. Bowen	Social Responsibilities of a Businessman
	Selekman	Moal Philosphy of Management
	M. Heald	Managements's Responsibility to Society: The Growth on an Idea
	Eells	Corporate Giving in a Free Society
1960-dad	K. Davis R. Blomstrom	Business and Its Environment
	W. C. Frederick	The Growing Concern Over Business Responsibility.
	J. W. McGuire	Business and Society
	C. C. Walton	Corporate Social Responsibilities
1970-dad	M. Heald	The Social Responsibilities of Buiness: Company an Community 1900-1960.
	H. Johnson	Business in Contemporary Society: Framework and Issues
	H. Eilbert	The Current Status of Corporate Social Responsibility
	I. R. Parket	Social Responsibility: The Underlying Factors
	J. Backman	Social Responsibility and Accountability
	S. P. Sethi	Dimensions of Corporate Social Performance
	L. Preston J. Post	Pivate Management and Public Policy: The Principle of Public Responsibility

Allikas: The Accountable Corporation vol3 Corporate Social Responsibility. Epstein, Hanson 2006:5-14, autori koostatud tabel

Lisa 2. Laenujääk piirkondade lõikes aasta lõpu seisuga

Piirkond	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
KOKKU	5884,1	7988,6	11333,9	15242,2	16507,9	15522	14655	14011,4
Tallinn	3846,9	4515,9	6620,9	8732,3	9094,4	8160,6	7748	7367,4
Kohtla-Järve	34,7	52,9	102,2	146	188,1	193,3	188,6	187,7
Narva	61,1	82,4	133,9	184,9	214,8	200,8	203,8	180,4
Pärnu	158,6	216	348,6	469	542,1	516,1	453,2	434,9
Sillamäe	36,9	25	69,6	104,1	112,7	109,3	101,2	101,8
Tartu	327,1	446,8	806,8	1083,9	1227,1	1164,9	1087,9	1040
Valga mk	41,6	57,8	97,4	128,6	139,6	129,4	114,8	104,6
Viljandi mk	96,8	131,1	201,3	251,6	275,1	258,7	255,7	252,2
Võru mk	55,6	87,7	111,9	140,2	152,7	137,6	139,8	132,8
Jõgeva mk	31,4	51	82,6	111,1	122,9	111,1	107,4	105,8
Saaremaa	61,3	80,1	138,8	178	202,5	223,2	214,7	220,3
Ida-Virumaa	34,4	50,8	102,4	156,7	209,9	191,1	181,9	147,4
Järvamaa	54,7	84,1	108,2	142,6	206	151,8	142,9	146,9
Põlva mk	26,7	42,8	64,9	91,8	113	98	91,5	87,1
Pärnu mk	61,2	100,9	160,4	211,6	238,2	221,2	209,9	205,5
Lääne-Virumaa	89,2	131,8	217,5	291	322,5	289,3	287,5	291
Rapla mk	56,6	82,1	137,2	178,5	195,2	189,8	182,6	179,5
Tartu mk	81,1	113,9	208,7	286,2	322,4	325,3	313,6	311,1
Läänemaa	67,6	89,1	118,9	138,2	142,5	134,9	127,4	125,4
Hiumaa	13,9	18,2	26,6	35,6	36,6	35,9	36,4	32,6
Mäaratlemata	121,1	713,1	5,4	3	14,5	12,5	31,1	23,4
Mitteresident	115,9	217,6	319,6	585,3	739,1	510	347	308,3

Allikas: Laenujääk regioonide lõikes kliendi registreerimis- või elukoha järgi 2012, miljon eurot

Lisa 3. Keskmise laenu suurus piirkondade lõikes

Piirkond	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011
KOKKU	10149,1	11642,9	12575	14029,6	14831,5	14519,9	14278,5	15202,4
Tallinn	18153,6	18838,6	20289,4	22162,5	23004,1	21450,8	21483,3	22800,3
Kohtla-Järve	2472	3268,5	4838,5	5900,9	6711,3	7572,3	7801,4	8773,5
Narva	3003,9	3461,9	4063,3	5080,8	5099,1	5250,8	5772,5	5902,7
Pärnu	7144,5	8552,6	11096,3	12816,4	13858,9	14338,5	13464,7	14563,5
Sillamäe	8201	4418,1	9150,6	11829,3	11620,1	12084,8	11945,7	13713,1
Tartu	6671,8	7986,1	10702,1	12955,8	13370,3	13593,7	13613,6	14718,2
Valga mk	3736,6	4518,8	5497,5	5960,1	6392,3	6334,1	6085	6208,9
Viljandi mk	5067,8	5975,1	7026,9	7291,7	7736,8	7745	7996	8861,9
Võru mk	4536,5	6313,9	6246,9	6515,1	7075,9	6851,6	7079	7571,7
Jõgeva mk	3089,8	4211	4823,9	5225,8	5731	5570,9	5791	6439,2
Saaremaa	5287,4	5898,7	7918,9	8518,3	9160	10489,1	10566	11849,4
Ida-Virumaa	2825,5	3528,4	4640,2	5106	7503,7	6746,8	6628	5879,1
Järvamaa	4448,9	5765,4	5696,6	6198	8735,7	6897,6	7024	8043,6
Põlva mk	3050,6	4139,4	4694	5484,2	6280,7	5741,8	5701	6005,7
Pärnu mk	4038,7	5704,3	6319,4	6680,3	7396,3	7057,2	7054	7724,6
Lääne-Virumaa	3931,2	4878,8	5704,4	6277,9	6708	6426,3	6788	7730,7
Rapla mk	3981,4	5073,2	6356,3	6804,2	7277,3	7414,6	7502	8171,3
Tartu mk	4961,8	6008,8	7097	7567,5	8485,5	8535,7	8368	9022,6
Läänemaa	5998,7	6906,1	7048,6	7023	7257,7	7357,5	7351	8016,9
Harju mk	6588,4	8304,1	10457,9	11741,2	12340,8	15347,4	15223	16051,2
Hiiumaa	3524,9	4071,3	4832,5	5616,6	5484,6	5656,3	6044	5929,3
Määratlemata	13038,5	22454,3	9324,7	18280,7	32997,8	33116,7	22318	18979,1
Mitteresident	22308,1	43278,3	60760,6	71532,4	131635,6	87275,4	23069	22552,8

Allikas: Laenujääk regioonide lõikes kliendi registreerimis- või elukoha järgi 2012, miljon eurot

Lisa 4. Krediidiasutuste viimase viia aasta suhtarvud

Aasta	Suhtarv	Big-bank AS	Danske Bank A/S Eesti filiaal	AS DNB Pank	AS Eesti Krediitipank	Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaal	AS LHV Pank	Verso bank AS	Nordea Bank Finland PLC Eesti filiaal	AS Citadale banka Eesti filiaal	AS SEB Pank	Swed-bank AS	AS Uni-credit Banks Eesti filiaal	Tallinna Äripanga AS	Pohjola Bank plc Eesti filiaal
2008	ROE (%)	23	3	OK neg	18	OK neg	-	-7	1	-	11	13	OK neg	7	-
	ROA (%)	4	1	-1	1	0	-	-1	0	-	1	1	0	1	-
	EM (%)	20	19	-25	20	-3	-	-16	8	-	14	20	-3	22	-
	DR (%)	82	61	101	93	100		78	36	-	90	88	100	89	-
2009	ROE (%)	23	-32	OK neg	-42	OK neg	4	-82	0	-	-26	-24	OK neg	-52	-
	ROA (%)	5	-6	-5	-2	0	1	-11	0	-	-2	-3	0	-6	-
	EM (%)	21	-97	-135	-47	-3	6	-135	-3	-	-42	-64	3	-160	-
	DR (%)	80	81	106	96	100	84	86	36	-	92	87	100	88	-
2010	ROE (%)	19	87	OK neg	2	OK neg	-16	-72	1	OK neg	14	-2	OK neg	8	OK neg
	ROA (%)	3	2	-3	0	-1	-1	-7	1	-2	1	0	-2	1	-28
	EM(%)	22	43	-69	5	-26	-14	-132	18	-227	37	-6	-73	33	pole tulu
	DR (%)	83	98	110	92	101	96	90	38	102	90	86	102	84	128
2011	ROE (%)	21	65	OK neg	-10	OK neg	-62	-46	1	OK neg	17	47	-62	1	OK neg
	ROA (%)	4	3	0	0	0	-3	-5	1	-2	2	6	1	0	-3
	EM (%)	24	83	-7	-17	-9	-58	-94	24	-57	53	119	23	4	-2306
	DR (%)	81	95	108	95	100	95	89	34	104	87	87	101	90	105
2012	ROE (%)	9	50	3	6	100	-11	-47	2	-2	11	16	16	6	OK neg
	ROA (%)	2	3	1	0	0	-1	-6	1	-1	2	2	1	1	-1
	EM (%)	10	88	28	10	11	-11	-172	33	-61	43	52	25	22	-229
	DR (%)	82	94	81	92	100	95	88	51	63	85	85	94	87	101

Allikas: Krediidiasutuste bilanss 2013, Krediidiasutuste kasumiaruanne 2013, autori koostatud tabel

Lisa 5. Krediidiasutuste väljastatud alla hinnatud laenude osakaal ja ettevõtte kasum/kahjum

Aasta	Näitaja	Big-bank AS	Danske Bank A/S Eesti filiaal	AS DNB Pank	AS Eesti Krediidi-pank	Svenska Handels-banken AB Eesti filiaal	AS LHV Pank	Verso-bank AS	Nordea Bank Finland Eesti filiaal	AS Citadele banka Eesti filiaal	AS SEB Pank	Swed-bank AS	AS Unicredit Banks Eesti filiaal	Tal-linna Äri-panga AS	Pohjola Bank plc Eesti filiaal
2008	Osa laenude kogusummast (%)	5	1	1	1	0	-	4	0	-	1	0	7	478	-
	Aruandeaasta kasum/kahjum (+/-, tuh EUR)	7540	33355	-3642	4537	-192	-	-767	11438	-	46710	159362	-319	1534	-
2009	Osa laenude kogusummast (%)	10	10	6	6	0	0	15	1	-	5	4	0	7	-
	Aruandeaasta kasum/kahjum (+/-, tuh EUR)	9457	-121918	-15591	-7220	-128	256	-5367	-2364	-	-92525	-322238	383	-7987	-
2010	Osa laenude kogusummast (%)	15	11	10	6	1	6	28	2	0	5	5	3	5	0
	Aruandeaasta kasum/kahjum (+/-, tuh EUR)	9010	34186	-6709	639	-1342	-895	-3962	13738	-2173	55975	-24920	-5815	1342	-639
2011	Osa laenude kogusummast (%)	13	8	8	7	1	5	32	1	0	4	4	3	5	0
	Aruandeaasta kasum/kahjum (+/-, tuh EUR)	12601	62485	-849	-2281	-556	-6481	-2245	21661	-1622	81437	488253	2340	144	-1107
2012	Osa laenude kogusummast (%)	12	4	5	2	1	1	23	1	1	3	2	4	2	0
	Aruandeaasta kasum/kahjum (+/-, tuh EUR)	5622	63125	2694	1464	645	-1637	-3536	27128	-1567	59275	192103	2581	982	-1249

Allikas: Krediidiasutuste bilanss 2013, Krediidiasutuste kasumiaruanne 2013, autori koostatud tabel

**Lisa 6. Pangateenuste kättesaadavus võrreldes laenude ja hoiuste mahuga
regioonide lõikes 2011. aasta lõpu seisuga elaniku kohta**

Regioon	Hoiuse jääk (miljon eurot)	Keskmine hoiuse suurus (eurot)	Laenu jääk (miljon eurot)	Keskmine laenu suurus (eurot)	Elaniku kohta pangakontor	Elaniku kohta sularaha automaat
Harju mk	983	3592	2025	16051	31941	2802
Hiiumaa	29	1842	33	5929	4241	1060
Ida-Virumaa	417	2103	617	11423	8775	1776
Jõgeva mk	93	1684	106	6439	7844	2414
Järvamaa	100	1840	147	8044	7634	1697
Läänemaa	92	1919	125	8017	8047	1341
Lääne-Virumaa	214	1988	291	7731	7480	1575
Põlva mk	80	1767	87	6006	9149	2287
Pärnu mk	326	1962	640	11144	13766	1757
Rapla mk	110	1834	180	8171	11638	2182
Saaremaa	129	2294	220	11849	6263	1566
Tallinna linn	5187	5338	7367	22800	6554	1365
Tartu mk	726	2392	1351	11870	8855	1673
Valga mk	92	1709	105	6209	10041	2152
Viljandi mk	165	1832	252	8862	7933	1641
Võru mk	107	1637	133	7572	11151	2091
Kokku	11227	-	14011	-	-	-
Keskmine	702	2768	876	12749	10082	1836

Allikas: Laenujääk regioonide lõikes kliendi registreerimis- või elukoha järgi 2012, Hoiusejääk kliendi registreerimis- või elukoha järgi 2012, Rahva ja eluruumide...2013, krediitiasutuste veebilehed 2013, autori koostatud tabel

**Lisa 7. Pangateenuste kättesaadavus võrreldes laenude ja hoiuste mahuga
regioonide lõikes 2011. aasta lõpu seisuga**

Regioon	Hoiuse jääk (miljon eurot)	Keskmine hoiuse suurus (eurot)	Laenu jääk (miljon eurot)	Keskmine laenu suurus (eurot)	Ruutkilo- meetri peale panga- kontor	Ruutkilo- meetri peale sularaha väljamakse automaat
Harju mk	983	3592	2025	16051	834,8	73,2
Hiiumaa	29	1842	33	5929	511,5	127,9
Ida-Virumaa	417	2103	617	11423	197,9	40,0
Jõgeva mk	93	1684	106	6439	651,0	200,3
Järvamaa	100	1840	147	8044	615,3	136,7
Läänemaa	92	1919	125	8017	794,3	132,4
Lääne-Virumaa	214	1988	291	7731	453,4	95,4
Põlva mk	80	1767	87	6006	721,7	180,4
Pärnu mk	326	1962	640	11144	801,0	102,3
Rapla mk	110	1834	180	8171	993,3	186,3
Saaremaa	129	2294	220	11849	584,4	146,1
Tallinna linn	5187	5338	7367	22800	2,7	0,6
Tartu mk	726	2392	1351	11870	176,1	33,3
Valga mk	92	1709	105	6209	681,3	146,0
Viljandi mk	165	1832	252	8862	570,3	118,0
Võru mk	107	1637	133	7572	768,3	144,1
Kokku	11227	-	14011	-	0	0
Keskmine	702	2768	876	12749	585	116

Allikas: Laenujääk regioonide lõikes kliendi registreerimis- või elukoha järgi 2012, Hoiusejääk kliendi registreerimis- või elukoha järgi 2012, krediitdiasutuste veebilehed 2013, autori koostatud

Lisa 8. Krediidiasutuste kontorid ja sularaha automaadid regioonides

Regioon	AS SEB Pank		Swed-bank AS		AS DNB Pank		AS Eesti Krediidi-pank		AS LHV Pank		Big-bank AS		Tallinna Äripanga AS		Verso-bank AS		AS Citadele banka Eesti filiaal		AS Uni-credit Banks Eesti filiaal		Danske Bank A/S Eesti filiaal		Nordea Bank Finland PLC Eesti filiaal		Pohjola Bank plc Eesti filiaal		Svenska Handelsbanken AB Eesti filiaal	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Tallinn	9	87	18	143	1	-	6	-	1	-	-	-	3	-	1	-	1	-	1	-	8	58	9	59	1	-	1	-
Harjumaa	0	20	4	31	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	5	-	-	-	-	-
Hiiumaa	1	2	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ida-Virumaa	4	28	7	47	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	9	1	9	-	-	-	-
Järvamaa	2	9	2	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Jõgevamaa	2	5	2	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lääne-Virumaa	1	13	4	22	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	3	-	-	-	-
Läänemaa	2	8	1	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Pärnumaa	1	17	2	24	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6	1	6	-	-	-	-
Põlvamaa	1	4	2	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Raplamaa	1	7	2	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Saaremaa	1	6	2	13	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-
Tartumaa	4	37	5	44	1	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	9	2	10	-	-	-	-
Valgamaa	1	7	2	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Viljandimaa	1	12	2	14	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	3	-	-	-	-
Võrumaa	1	7	1	8	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Kokku	32	269	57	400	2	0	16	0	2	0	1	0	4	0	1	0	1	0	1	0	14	99	16	99	1	0	1	0
Kõik kokku	149	768																										

Allikas: krediidiasutuste veebilehed, autori koostatud tabel

Märkused: A – pangakontor, B – sularaha automaat, veerus „Kõik kokku“ on ühekordsena arvestatud Danske ja Nordea jagatud automaate

SUMMARY

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY ASPECTS AND REGIONAL SPECIFICITIES OF CREDIT INSTITUTIONS

Triin Tillart

The topic is selected as the activities of banks and bank operations are increasingly embedded in consumers' daily lives. Lately the differentiation of the various banking services and the possibilities for their use have largely increased. At the end of the previous millennium it was popular for people to save more and raise funds to complete the purchase, it is now increasingly common to use the services of financial institutions, or are consumed now and paid later. Such a process bounds the customer to the financial institution for a long time.

The subject is topical because financial institutions are increasingly integrated into everyday life, and consequently should also have greater responsibility. Corporate social responsibility (CSR) is characterized by activities that the company makes on a voluntary basis for social benefit. The paper also describes the opposing neo-classical belief that the company's main task is to maximize owner wealth, and all the resources that are placed in non-profit ventures are like taxes for investors.

The main goal of this paper is to study what CSR is and how it has spread to the major banks operating in Estonia. This study is necessary for financial institutions on promoting corporate social responsibility and the clients to choose a partner based on their corporate social responsibility.

To compose this paper four hypotheses have been set.

1) Estonia's major financial institutions have embraced the CSR ideas and recognize their necessity.

2. Most of the credit institutions have a website on which information on the company's values, principles, or social responsibility and implementing activities in these areas are described.

3 The companies that implement corporate social responsibility in their day to day actions have better economic performance.

4 CSR principles are integrated into the daily lives of credit institutions.

The theoretical side of the paper is mainly based on the work of Mbare published in 2004, and Epstein and Hanson's book published in 2006. Noorkõiv Tamme's article published in 2006 on CSR and its benefits to a company. The paper also uses Lemmers' 2006 study that used qualitative in-depth interviews. Also Kooskora's research done in 2004.

In Estonia prior to 2000 CSR research is practically nonexistent.

The empirical part is primarily based on the OECD 2010 surveys conducted in Estonia depicting financial language reading skills. In addition the reports of the major commercial banks in Estonia, the Financial Stability Review of the Bank of Estonia, and statistical reports are used.

Earlier studies on social responsibility in Estonia were analysed, which have pointed out that companies are generally positively minded about CSR, but do not yet have a clear idea of socially responsible activities to integrate to the activities of their company. The businesses in this area are rather waiting for a national policy and the introduction of legislation in the field. Although a general guide to implement CSR has been issued by the Estonian government.

Social responsibility of financial institutions were identified as bottlenecks with high fees and the complexity of online banking services for people with technical lack of preparedness for older and financially more vulnerable clients. The two largest of the four major banks in Estonia engaged in socially responsible activities knowingly and the market leader is mostly situated at the head of the CSR index. The market leader is responsible for several different projects, but they have not yet been directly linked to the everyday banking services. However, sustaining the environment, donating to

children's homes and sponsoring sporting event, also positively affect the community in general.

The study also showed that the majority of people are using banking services, and that most of them have liabilities to bank's. In most cases, people have low financial reading skills, and therefore can not be sure whether the person even can understand the content after reading the service conditions. Therefore, there is need for independent financial advisers whom people could consult with.

As debt is long-term, loan characteristics, defaulting loans, and income changes were compared. It turned out that the gross income has risen in recent years, as has the average price per apartment square meter, and people have also begun to lend more. The amount of sour loans in the bank's portfolio has also increased.

The regional differences of financial institutions were not very noticeable. The amount of bank offices and ATM's vary in some areas, seemingly not dependant on the amount of people living in the region. The paper outlined how much people will consume banking services, and how dependent they are on the timely receipt of their income. Since the end of the financial boom many people became unemployed and thus soared the amount of uncollectible loans, as a consequence, banks plan to tighten credit conditions. Hypotheses is considered in general terms to be in place for the two major market participants who acknowledged the necessity of CSR and implemented these ideas in their activities. There were also credit institutions which had not published CSR information through their website, nor had mentioned it in the company's annual report. The first hypothesis was true for 76% of the companies who have described the CSR activities in their annual report or website. The second hypothesis was true because most credit institutions (64%) had socially responsible activities info present on the website. The third hypothesis was largely true because socially liable companies had good results, certainly not worse than those who do not implement corporate social responsibility. One company who is not engaged in corporate social responsibility had noticeably poor economic results. The fourth hypothesis is held in place mainly for the two major market participant. Many credit agencies also highlighted their values and principles. The results of the work could be used by financial institutions for further study.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Triin Tillart

(sünnikuupäev: 25.09.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Krediidasutuste ühiskondliku vastutuse aspektid ja regionaalsed eripärad,

mille juhendaja on Merle Looiring,

1.1 reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 15.05.2013.